

**Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagar
om ändring av lagen om näringsförbud och vissa andra lagar**

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att tillämpningsområdet för lagen om näringsförbud utvidgas så att näringsförbud kan meddelas också när ett företag inte har försatts i konkurs. Det föreslås även att förutsättningarna för näringsförbud skall ses över.

Innehållet i näringsförbud skall utvidgas så att den som meddelats näringsförbud inte får vara stiftare av ett aktiebolag eller andelslag eller förvärva på ägande eller avtal grundad bestämmanderätt i ett samfund som driver rörelse. Minimitiden för näringsförbud skall höjas från två till tre år. Tiden för framförande av yrkande på förbud skall förlängas.

Vid förundersökning skall alltid utredas

om det finns förutsättningar för näringsförbud i de fall då undersökningen gäller ett sådant brott i rörelseverksamhet som kan leda till näringsförbud. För effektivisering av systemet med näringsförbud föreslås det att i lagen tas in stadganden om tillsynen över förbud. Övervakningen skall enligt förslaget skötas av polisen.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft högst tre månader efter att de har antagits och blivit stadfästa. Propositionen hänför sig till statsrådets principbeslut av den 1 februari 1996 om regeringens verksamhetsprogram för reduktion av den ekonomiska brottsligheten och den gråa ekonomin.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
ALLMÄN MOTIVERING	3
1. Nuläget	3
1.1. Lagen om näringsförbud	3
1.2. Praxis	4
1.3. Näringsförbudets betydelse i annan lagstiftning	6
2. Bedömning av nuläget	6
3. Propositionens huvudsakliga innehåll	8
4. Näringsförbudsreformer i Sverige och Norge	9
4.1. Sverige	9
4.2. Norge	10
5. Propositionens verkningar	10
6. Beredningen av propositionen	11
7. Andra omständigheter som inverkar på propositionens innehåll	11
DETALJMOTIVERING	11
1. Lagförslaget	11
1.1. Lagen om näringsförbud	11
1.2. Lagen om upphävande av 1 § 2 mom. lagen om europeiska ekonomiska intressegrupperingar	25
1.3. Lagen om polisens personregister	25
2. Ikraftträdande	26
3. Lagstiftningsordning	26
LAGFÖRSLAG	
1. Lag om ändring av lagen om näringsförbud	27
2. Lag om upphävande av 1 § 2 mom. lagen om europeiska ekonomiska intressegrupperingar	30
3. Lag om ändring av 13 § lagen om polisens personregister	30
BILAGA	
Parallelltext	31

ALLMÄN MOTIVERING

1. Nuläget

1.1. Lagen om näringsförbud

Allmänt. Lagen om näringsförbud (1059/85) trädde i kraft vid ingången av 1986. Med stöd av lagen är det möjligt att för viss tid förbjuda den som i sin näringsverksamhet visat sig vara olämplig därtill att driva rörelse och därigenom fortsättningsvis åsamka samhället och borgenärerna skada. Syftet med lagen är särskilt att ingripa i konkursspekulation och missbruk av konkurs. Som problem ansågs framför allt att företagsverksamhet utan hinder av lagstiftningen kan bedrivas i spekulationssyfte utan affärsekonomiska lönsamhetsmål och att en och samma företagare fortsättningsvis kan bilda nya företag sedan de tidigare företagen gått i konkurs. Typiskt för denna verksamhet har varit och är att ge företagets ägare och ledning personlig ekonomisk fördel på borgenärernas bekostnad.

Näringsförbud ansågs ha i synnerhet allmänpreventiv effekt, eftersom man antog att redan hotet om näringsförbud skulle minska frestelsen att missbruka konkurs.

Förutsättningar och personkrets. En förutsättning för näringsförbud är delaktighet i konkurs. Förbud kan nämligen meddelas endast en enskild näringsidkare som försatts i konkurs eller den som haft ledande ställning i ett företag som försatts i konkurs. Enligt motiveringen till lagförslaget torde behovet att meddela förbud att driva rörelse vara störst i fråga om sådana som har förekommit i samband med konkurser. En utvidgning av lagens tillämpningsområde så att förbudet kunde meddelas i andra än konkursfall kunde enligt motiveringen aktualiseras efter det man i praktiken fått erfarenheter av den föreslagna lagen (RP 29/1985 rd; s. 8).

Näringsförbud kan meddelas en enskild bokföringsskyldig näringsidkare som försatts i konkurs, en personligen ansvarig bolagsman i ett bolag som försatts i konkurs samt den som varit styrelsemedlem eller verkställande direktör i ett bolag, andelslag, en förening eller stiftelse som försatts i konkurs. Med sistnämnda jämföras den som faktiskt utan formell ställning har skött nämnda upp-

gifter (1 §). Av det ovan sagda framgår att avgörande inte är i vilken rörelseform affärsverksamheten har bedrivits eller om personen i företaget har haft formellt sett ledande ställning. Lagen gäller inte yrkesutövare, eftersom den risk som deras verksamhet kunde orsaka kreditgivare och andra ansågs vara rätt liten.

En förutsättning för näringsförbud är utöver konkurs att en person som avses i 1 § i sin affärsverksamhet på vilken följt konkurs har förfarit grovt otillbörligt mot sina borgenärer eller däri på annat sätt grovt åsidosatt de skyldigheter som hänför sig till drivande av rörelse (3 § 1 mom. 1 punkten). Förfarandet anses rikta sig mot borgenären, om borgenärens rättigheter därigenom äventyras. Som otillbörligt förfarande anses i synnerhet åtgärder som strider mot lag eller god affärssed och genom vilka eftersträvas fördel på borgenärernas kostnad eller genom att gynna några borgenärer. Som skyldigheter som hänför sig till drivande av rörelse anses t.ex. skyldigheter som avser bokföring, beskattning, registerstadganden eller föreskrifter om de enskilda näringarna.

Enligt 3 § 1 mom. 2 punkten kan näringsförbud meddelas den som upprepade gånger förekommit i samband med konkurser och i rörelse på vilken följt konkurser har åsidosatt de skyldigheter som hänför sig till drivande av rörelse samt därigenom visat sig vara uppenbart olämplig att driva rörelse. Med skyldigheter avses detsamma som i 1 punkten, men det krävs inte att försummelserna skall vara grova. Å andra sidan krävs det att personen i fråga har förekommit i flera än en konkurs. Näringsförbudet skall särskilt i fråga om denna förutsättning grunda sig på en helhetsbedömning. Enligt motiveringen till lagförslaget skall ett förbud enligt denna punkt meddelas endast i alldeles klara fall, närmast då verksamheten som helhet bedömd kan jämföras med förfarande enligt 1 punkten.

Enligt motiveringen till lagförslaget skall näringsförbud meddelas den som har visat uppenbar likgiltighet mot ett offentligt samfund eller mot enskilda borgenärer eller drastiskt och metodiskt missbrukat näringsfriheten för att med brottsliga och andra otillbörliga medel skaffa sig personlig eko-

nomisk fördel. Även avsevärda skador som vållats genom straffbart förfarande gentemot borgenärer, andra avtalsparter eller arbetstagare kan anses som grund för näringsförbud. Då syftet med näringsförbud är att förhindra att skadlig rörelse fortsätts bör även sannolikheten för en sådan risk bedömas när saken avgörs. I motiveringen betonas att näringsförbud inte borde meddelas enbart av den anledningen att personen i fråga i den affärsverksamhet som föregått konkursen har visat okunskap eller oskicklighet.

Innehållet i ett näringsförbud. Den som meddelats näringsförbud får inte driva sådan rörelse för vilken bokföringsskyldighet stadgas (4 § 1 mom. 1 punkten). Däremot är det tillåtet att bedriva yrkesverksamhet som enskild näringsidkare samt idka gårdsbruk. Den som har meddelats näringsförbud får inte heller vara personligt ansvarig bolagsman (2 punkten). Det är likaså förbjudet att vara styrelsemedlem, suppleant eller verkställande direktör eller ha annan därmed jämförbar ställning i samfund eller stiftelse, faktiskt leda dess verksamhet eller handha dess förvaltning utan formell ställning (3 punkten). Ställningen som innebär ledande uppgifter upphör inte direkt på basis av näringsförbud, utan kräver att åtgärder enligt förägaravande samfundslagstiftning vidtas.

Förbudet gäller inte åtgärder i anslutning till bildande av ett bolag och inte heller enbart förvärv av aktier eller andelar eller utövande av därtill hörande rättigheter. Förbudet gäller inte verksamhet i ledningsuppgifter i offentligrättsliga samfund och stiftelser. Det är inte heller förbjudet att vara verksam i sådana ideella samfund eller stiftelser som driver rörelse endast i ringa omfattning (4 § 2 mom.). Domstolen kan av särskilda skäl bestämma att förbudet inte gäller viss rörelse eller rörelse av visst slag eller uppgifter eller verksamhet i ett visst samfund eller en viss stiftelse (4 § 3 mom.). Likaså kan domstolen av särskilda skäl, t.ex. på grund av den tid som behövs för avslutande av rörelsen, på ansökan av sökanden bestämma att förbudet träder i kraft en viss dag efter beslutet (9 § 1 mom.).

Näringsförbud bestäms för minst två och högst fem år (5 §).

Förfarande. Näringsförbud yrkas av åklagaren (6 §). I lagen har konkursförvaltaren ålagts att underrätta åklagaren, om han på basis av erhållna uppgifter har orsak att misstänka att förutsättningarna för medde-

lande av näringsförbud uppfylls. Konkursförvaltaren är skyldig att ge åklagaren alla behövliga uppgifter (7 §). Vid behov kan åklagaren be att polisen gör förundersökning i ärendet, varvid i tillämpliga delar gäller vad som stadgas om förundersökning i brottmål (19 § 2 mom.). Talan som gäller näringsförbud skall väckas inom två år från försättandet i konkurs (8 §).

Ett mål som gäller meddelande av näringsförbud provas av den allmänna underrätt där konkursen är eller har varit anhängig (18 §). Vid behandlingen av mål som gäller meddelande och förlängning av näringsförbud iaktas i tillämpliga delar vad som gäller för behandlingen av brottmål, då för brottet inte har stadgats något annat straff än böter (19 § 1 mom.). Således kan näringsförbud meddelas också när svaranden inte iakttar kallelse att infinna sig till behandlingen av målet. Ett beslut i ett näringsförbudsärende skall iaktas trots att ändring har sökts, om inte högre domstol förordnar något annat (9 § 2 mom.). I lagen finns även stadganden om ny prövning av mål (13 §) samt om upphävande av näringsförbud på grund av förändrade förhållanden eller av andra särskilda skäl (15 §).

Påföljder av brott mot förbudet. Straffet för brott mot näringsförbud är böter eller fängelse i högst två år. För brott mot näringsförbud döms även den som uppträder som mellanhand för någon annan i syfte att kringgå näringsförbud (16 §). Om brottet mot förbudet inte kan anses ringa, kan domstolen på yrkande av åklagaren förlänga tiden för förbudet med högst fem år (17 § 1 mom.).

Övervakning och registrering. I lagen finns inte några särskilda stadganden om tillsynen över att näringsförbud efterlevs. Tillsynen faller således under den allmänna laglighetsövervakningen. Näringsförbuden antecknas i näringsförbudsregistret (21 §) som från den 1 mars 1996 förs av rättsregistercentralen som lyder under justitieministeriet. Var och en har rätt att få uppgifter om de näringsförbud som antecknats i registret. Uppgifterna i registret tillställs på tjänstens vägnar patent- och registerstyrelsen, som för handelsregistret.

1.2. Praxis

Allmänt. Till utgången av 1995 har sammanlagt 121 personer meddelats näringsför-

bud. Några avsevärda årliga förändringar i antalet näringsförbud har inte förekommit. Exempelvis 1990—1994 har årligen 10—16 personer meddelats näringsförbud. Däremot meddelades 1995 flera näringsförbud än vanligt, dvs. 21. Åklagarens yrkande har förkastats i ca en tredjedel av de avgjorda fallen 1986—1992. Tillfälligt näringsförbud har meddelats sammanlagt 27 gånger.

Enligt de utredningar som rättspolitiska forskningsinstitutet har gjort beträffande tillämpningspraxis 1986—1992 (Liiketoimintakielto ja yrittäjien väärinkäytökset, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 128, 1995 - Näringsförbud samt missbruk som företagare gjort sig skyldiga till, Rättspolitiska forskningsinstitutets publikation 128, 1995) har största delen av dem som meddelats näringsförbud drivit rörelse i aktiebolagsform. De som meddelats förbud har för det mesta drivit företagsverksamhet i liten skala, varvid omsättningen har legat under 25 miljoner mark och antalet anställda under 50. I ca en tredjedel av de undersökta fallen har bolaget haft under tio arbetstagare.

Behandlingen i underrätt av näringsförbudsmål har pågått i genomsnitt en aning under sex månader. Det har ofta förflutit flera år från konkurs till näringsförbud. Handläggningen i hovrätt har vid sökande av ändring förlängt handläggningstiden med i genomsnitt ett år.

Den genomsnittliga längden på näringsförbud har varit två år och elva månader. Fyra femtedelar av förbuden har bestämts pågå 3,5 år eller kortare tid.

Bestämningsgrunder. Näringsförbud har i lite mindre än hälften av de undersökta fallen (ca 46 %) meddelats enbart med de förutsättningar som avses i 3 § 1 mom. 1 punkten. Härvid har beslutet för det mesta grundat sig på grovt otillbörligt förfarande gentemot borgenärerna. Endast i ett fall har som grund nämnts enbart grovt åsidosättande av de skyldigheter som hänför sig till drivande av rörelse. Som grovt otillbörligt förfarande gentemot borgenärerna har ansetts t.ex. att bolagets omsättningstillgångar eller anläggningstillgångar överläts eller säljs till underpris under den tid bolaget är insolvent samt att avsevärt förlustbringande verksamhet fortsätts eller att krediter upptas eller investeringsbidrag lyfts när bolaget borde ha försatts i likvidation. Som grovt otillbörligt förfarande har ansetts även att egendom som utmåtts eller skaffats på kredit eller genom

avbetalnings- eller hyresavtal säljs samt att bokföringen försummas. Som grovt åsidosättande av de skyldigheter som hänför sig till drivande av rörelse har ansetts t.ex. försummelser som avser bokföringen, arbetsgivarprestationer, näringsanmälan, deklarationer och registeranmälningar.

I ca en fjärdedel av fallen har domstolen meddelat näringsförbud enbart med stöd av 3 § 1 mom. 2 punkten, varvid gäldenären på grund av upprepade konkurser och observerade åsidosättanden av skyldigheter i drivandet av rörelse har visat sig vara olämplig att driva rörelse. Såsom försummelse som leder till förbud har ansetts t.ex. upprepat och systematiskt åsidosättande av arbetsgivarprestationer och försummelser i anslutning till bokföringen. En avsevärd disproportion mellan tillgångarna och skulderna enligt boförteckningen har också ansetts tyda på åsidosättande av skyldigheterna. Likaså har i ca en fjärdedel av fallen (28 %) grunden för näringsförbud varit förutsättningar enligt såväl 1 som 2 punkten.

Näringsförbuden har nästan i regel haft samband med brottsligt förfarande. I samband med att näringsförbud har meddelats har straff för brott ådömts i ca 60 % av fallen. Även andra näringsförbud har ofta varit förknippade med ett eller flera brott så att grunden för näringsförbud har varit ett brott som tillräknats den som meddelats förbud eller för vilket enligt åklagarens anmälan avsikten varit att senare väcka åtal mot den som meddelats näringsförbud. Dessutom har man i vissa fall kunnat bedöma att det förfarande som lett till näringsförbud har uppfyllt rekvisitet för ett eller flera brott. De vanligaste brotten har varit brott mot lagen om förskottsuppbörd (418/59) eller lagen om arbetsgivares socialskyddsavgift (366/63), bokföringsbrott eller bokföringsförseelse, skattebedrägeri, i strafflagen tidigare ingående konkursbrott begångna såsom vårdslös eller látt sinnig gäldenär samt gäldenärsbedrägeri och gäldenärssvek enligt den nuvarande lagen. Bedrägeri, aktiebolagsbrott eller aktiebolagsförseelse samt registeranteckningsbrott har även legat till grund för näringsförbud.

Tillsyn över efterlevnaden av förbud och erhållande av information. Den tillsyn som polisen utövat har närmast grundat sig på observationer i samband med undersökningen av ekonomiska brott. I praktiken har även åklagarna för sin del övervakat iakttagandet

av förbudet på basis av de uppgifter som de fått för åtalsprövning. Till utgård av år 1995 har åtminstone tre personer dömts för brott mot näringsförbud.

Ur näringsförbudsregistret lämnas uppgifter om dem som meddelats näringsförbud förutom till patent- och registerstyrelsen även till arbetsministeriet, bankinspektionen, skattestyrelsen, centralkriminalpolisen, konsumentverket och Suomen Asiakastieto Oy, som i tidningen Luottolistalehti publicerar namnet på dem som meddelats näringsförbud.

1.3. Näringsförbudets betydelse i annan lagstiftning

Näringsförbudet har under de senaste åren givits betydelse allt oftare även i annan lagstiftning. I synnerhet i stadgandena om behörighetsvillkor har man ofta jämställt näringsförbud med konkurs och omyndighet.

Enligt 2 kap. 3 § 1 punkten lagen om försäkringsmäklare (251/93) kan som fastighetsmäklare inte registreras den som inte råder över sig själv och sin egendom eller som har meddelats näringsförbud. Enligt 19 a § 1 mom. (1493/94) trafikförsäkringslagen skall ett utländskt EES-försäkringsbolag som ämnar bedriva trafikförsäkring i Finland från ett utländskt driftställe här utse en representant (ersättningsombud) med uppgift att ordna behandlingen av ersättningsanspråk och utbetalningen av ersättning på behörigt sätt. Den som är omyndig, försatt i konkurs eller har meddelats näringsförbud får enligt paragrafens 2 mom. (361/93) inte vara ersättningsombud.

Enligt 44 § 2 mom. (237/93) personalfondslagen kan den som meddelats näringsförbud inte vara medlem av en personalfonds styrelse. En person som meddelats näringsförbud kan inte heller enligt 6 § (238/93) lagen om personalrepresentation i företagens förvaltning vara personalrepresentant.

I 10 § revisionslagen (936/94) definieras revisorernas allmänna behörighet. Den som meddelats näringsförbud har även här jämställts med den som är omyndig eller försatt i konkurs, varför han enligt stadgandet inte kan bli vald till revisor. Enligt 4 kap. 47 § 3 mom. (1610/93) sparbankslagen kan den som har meddelats näringsförbud inte vara principal eller medlem i förvaltningsrådet eller styrelsen, verkställande direktör eller

fullmäktig. Om någon har meddelats näringsförbud kan han enligt 4 kap. 14 § 2 mom. (1611/93) andelsbankslagen inte heller vara medlem i andelsbankens förvaltningsråd eller direktion eller verkställande direktör.

Enligt 1 § 2 mom. lagen om europeiska ekonomiska intressegrupperingar (1299/94) skall på en medlem i en intressegruppering tillämpas vad som stadgas om bolagsmän i öppna bolag och på företagsledaren vad som stadgas om bolagets verkställande direktör. Detta betyder att den som meddelats näringsförbud inte heller kan bli medlem i en intressegruppering eller vara företagsledare.

Om näringsförbud meddelas kan detta även innebära förlust av en rättighet. Exempelvis skall trafikministeriet enligt 17 § 1 mom. 4 punkten lagen om koncession för besiktning och registrering av fordon (1593/95) återkalla koncessionen för besiktningssuppgifter, om den som beviljats tillstånd har meddelats näringsförbud.

Enligt 53 § 2 mom. lagen om företagssanering (47/93) får saneringsprogrammet, ifall det inte finns särskilda motstånd, inte fastställas, om gäldenären eller en representant för gäldenärsbolaget i den verksamhet som saneringsförfarandet gäller har brutit mot ett näringsförbud eller är åtalad eller misstänkt för ett sådant brott (2 punkten). Programmet får likaså inte fastställas, om gäldenären eller en representant för gäldenärsbolaget har gjort sig skyldig eller med fog kan misstänkas ha gjort sig skyldig till ett förfarande för vilket han kunde ha meddelats näringsförbud, om gäldenären i stället för inledande av saneringsförfarande skulle ha försatts i konkurs (3 punkten). Enligt 72 § 2 mom. lagen om skuldsanering för privatpersoner (57/93) kan ett näringsförbud förhindra även reglering av borgensansvar. Reglering kan inte beviljas utan särskilt vägande skäl om borgensmannen har meddelats näringsförbud eller ett ärende som gäller näringsförbud eller förundersökning av ett sådant ärende är anhängig.

2. Bedömning av nuläget

Näringsförbud har till utgången av år 1995 meddelats endast 121 personer. Detta antal kan anses litet med beaktande bland annat av antalet anhängiggjorda konkurser och uppdagade ekonomiska brott under samma tid. Tröskeln för ådömande av näringsförbud

har ansetts vara rätt hög. Å andra sidan kan rättspraxis i någon mån anses vara oenhetlig. En viktig orsak till detta är att förutsättningarna för meddelande av näringsförbud är vida och lämnar rum för prövning. Lagstiftarnas försiktiga inställning syns i det att längden på förbuden i de flesta fallen har legat i nedre ändan av den tillämpliga skalan, och inte ens i uppenbart grova fall har så långa förbud meddelats som lagen skulle tillåta. Systemets effekt har minskats även av att näringsförbud i flera fall meddelas först när t.om. många år har förflutit från det förfarande som legat till grund för förbudet.

Affärsverksamhet som är till skada för borgenärerna leder nödvändigtvis inte till konkurs. De finns de som kan ordna sin förlustbringande rörelse så skickligt att den inte utmynnar i konkurs. Ibland är gäldenären åter så insolvent att borgenärerna inte är intresserade av att söka gäldenären i konkurs. Det kan således vara beroende av slumpen om den konkursförutsättning som är nödvändig för näringsförbud uppfylls. Den är inte heller alltid beroende av personens egen verksamhet. I princip kan det inte anses acceptabelt att möjligheterna att meddela näringsförbud på basis av likadana lagstridiga eller annars otillbörliga förfaranden varierar beroende på om personen är delaktig i konkurs eller ej.

Ett avsevärt problem har visat sig vara att tiden för anhängiggörande inte är tillräcklig. Enligt lagen skall yrkandet på meddelande av näringsförbud framställas inom två år från försättandet i konkurs. Ofta kommer uppgifterna om omständigheter som möjliggör meddelande av näringsförbud till åklagarens kännedom så sent att yrkandet inte längre på grund av att den utsatta tiden utgått kan framställas i domstolen. I närmare 40 % av fallen har åklagarens beslut att inte yrka näringsförbud grundat sig på det att tiden för anhängiggörande har gått ut.

Ett problem har också ansetts vara åklagarens möjligheter att få upplysningar. Däri förekommande brister har gjort det svårare att avslöja näringsförbudsfall. Utan uppgifter från konkursförvaltarna eller andra utomstående har åklagaren i allmänhet inte möjlighet att bedöma hur viktigt det är att meddela näringsförbud. Åklagaren har självmant kunnat överväga näringsförbud närmast på basis av brott som uppdragats i ett senare skede av konkursbehandlingen. Härvid har dock, på grund av konkursbehandlingen och anslutan-

de brottsundersökning den ovannämnda otillräckliga tiden för anhängiggörande ofta blivit ett problem.

Man försökte underlätta åklagarens möjligheter att få information genom att i lagen ålägga konkursförvaltarna skyldighet att anmäla omständigheter som de observerat och som kan vara av betydelse för meddelande av näringsförbud. Anmälningsskyldigheten har dock inte fungerat på önskat sätt. Det kan beräknas att konkursförvaltarna årligen gjort sammanlagt endast ca 13 anmälningar till åklagarna. Detta är ett synnerligen litet antal, särskilt om man jämför det med antalet årligen anhängiggjorda konkurser och konkursbrott som kommit till polisens kännedom.

En orsak till det ringa antalet anmälningar som konkursförvaltarna gjort är förvaltarens roll. I den uppfattas inte så lätt ingå uppgifter som kan jämföras med brottsundersökning. En konkursförvaltares primära uppgift är att reda ut boet omsorgsfullt och snabbt, för att borgenärerna så snart som möjligt skall få sin utdelning. Undersökningen av förutsättningarna för näringsförbud är tidskrävande och orsakar således även extra kostnader. Då ett näringsförbud inte på något sätt gynnar borgenärerna, har de inte heller intresse av att svara för därtill hörande kostnader. Borgenärernas intresse minskas även av att näringsförbud i allmänhet meddelas sedan en rätt lång tid förflutit från försättandet i konkurs.

Näringsförbudssystemets funktionsduglighet och trovärdighet försvagas av att efterlevnaden av förbudet inte övervakas genom ett särskilt förfarande. Broten mot näringsförbud har avslöjats sporadiskt och närmast när den som meddelats näringsförbud har gjort sig skyldig till något annat brott. Det går inte att lägga fram någon exakt kalkyl över hur näringsförbuden iakttas. Utifrån den intervjuundersökning som rättspolitiska forskningsinstitutet gjort kan man dock dra den slutsatsen att näringsförbudet nödvändigtvis inte har speciellt stor betydelse för den som meddelats förbudet, ty avsaknaden av övervakning och användningen av bulvarer gör det möjligt att fortsätta affärsverksamhet trots förbudet. Avsaknaden av övervakning har å sin sida kunnat påverka även myndigheternas attityder och det ringa antalet näringsförbud. Avsaknaden av övervakning har t.om. ansetts som det svåraste problemet med lagen.

Trots sina brister anses dock allmänt att systemet med näringsförbud behövs. Syftet med denna proposition är att utveckla detta system och råda bot på däri upptäckta missförhållanden.

3. Propositionens huvudsakliga innehåll

Slopande av konkurskravet. Enligt riksdagens lagutskott borde man på basis av de erfarenheter som erhållits om lagen i fortsättningen överväga om lagens tillämpningsområde skall utvidgas så att förbud att driva rörelse kunde meddelas, även om företaget inte skulle ha försatts i konkurs (LaÜB 3/1985 rd). I syfte att utvidga lagens tillämpningsområde föreslås nu av tidigare anförda orsaker att man skall avstå från konkurs som en grundförutsättning för tillämpning av lagen.

På grund av att konkurskravet föreslås bli slopat bör förutsättningarna för meddelande av näringsförbud ses över. Genom dessa ändringar av förutsättningarna strävar man även efter att förenhetliga praxis vid tillämpning av lagen och att öka förutsebarheten i fråga om lagen.

En förutsättning för meddelande av näringsförbud är enligt förslaget för det första att de lagstadgade skyldigheterna i anslutning till rörelsen har åsidosatts väsentligt (3 § 1 mom. 1 punkten). Förutsättningen skiljer sig från den nuvarande förutsättningen, som gäller åsidosättande och som ingår i 3 § 1 mom. 1 punkten, i det avseendet att åsidosättandet i stället för grovt skall anses vara väsentligt. I lagen skall också stadgas vad som särskilt skall beaktas när man bedömer om en försummelse är väsentlig. Om bokföringsskyldigheten har åsidosatts så att den bokföringsskyldiges ekonomiska resultat och ställning eller affärstransaktioner som är väsentliga med tanke på den bokföringsskyldiges rörelse inte kan redas ut utan oskäligt besvär, skall åsidosättandet enligt förslaget alltid anses vara väsentligt. På det sättet vill man betona bokföringens särskilda ställning i affärsverksamheten. Genom bokföringen förmedlas en bild av företagets ekonomiska situation och av resultatet till intressentgrupperna och beskattaren. Genom försummelse av bokföringen eller förfalskning av bokföringsmaterialet kan man också förhindra att andra brott avslöjas.

En annan alternativ förutsättning för med-

delande av näringsförbud skall enligt momentets 2 punkt vara brottsligt förfarande vid drivande av rörelse. I praktiken har näringsförbud i flertalet fall meddelats samtidigt som straff har utdömts för brott vid drivande av rörelse. Endast i ett av de undersökta fallen var det uppenbart att det förfarande som låg till grund för näringsförbud inte uppfyllde kännetecknen för något brott. Då grunden för meddelande av förbud enligt förslaget skall vara straffbart förfarande vid drivande av rörelse, är detta ägnat att minska på tolkningsproblemet i anslutning till meddelande av förbud och således öka förutsebarheten i fråga om lagen. Trots förutsättningen som gäller straffbarhet skall näringsförbud fortfarande inte anses som en straffrättslig påföljd, utan såsom för närvarande närmast som en näringsrättslig säkerhetsåtgärd.

Ifrågavarande förutsättning som gäller straffbart förfarande motsvarar närmast den i nuvarande 3 § 1 mom. 1 punkten stadgade förutsättningen "förfarit grovt otillbörligt gentemot borgenärer". Förutsättningen skall dock vara vidare än för närvarande i det att även annat än mot borgenärerna riktat förfarande i affärsverksamhet kan vara en grund för meddelande av näringsförbud. Syftet med lagen är inte enbart att skydda borgenärernas intressen, utan även andra intressenters fördel. Grund för ett förbud kan således vara vilket som helst straffbart beteende i affärsverksamhet, på basis av vilket den verksamhet som rörelseidkaren bedriver kan anses skadlig ur utomstående synvinkel. Brottsligt förfarande som skall anses ringa skall dock inte kunna utgöra grund för ett näringsförbud.

Vid övervägande av om näringsförbud skall meddelas bör man enligt förslaget beakta huruvida och i vilken mån rörelsen som helhet skall anses skadlig för borgenärerna, avtalsparterna, den offentliga ekonomin eller en sund och funktionerande ekonomisk konkurrens. Bedömningen av skadlighet förutsätter helhetsbedömning, där man utöver försummelserna och det straffbara förfarandet skall beakta hur affärsverksamheten eljest har bedrivits.

Förbudets innehåll. Det föreslås att näringsförbudets innehåll skall utvidgas. Det skall även vara förbjudet att verka som stiftare av aktiebolag eller andelslag. Åtgärder för att stifta ett bolag eller andelslag är förknippade med sådana administrativa upp-

gifter och sådant ansvar för medelsförvaltningen att det inte kan anses lämpligt att den som meddelats näringsförbud är stiftare. Likaså föreslås det att det skall vara förbjudet att förvärva bestämmanderätt i samfundet. Den som meddelats näringsförbud skall dock inte behöva avstå från sin bestämmanderätt som han har förvärvat innan förbudet meddelades. Ett näringsförbud skall enligt förslaget även omfatta verksamhet i en sådan inrättning som hör till ett offentligt samfund och som har som huvudsakligt syfte att driva rörelse. Detta betyder att den som meddelats näringsförbud inte får tjänstgöra exempelvis i ledningsuppgifter i ett statligt eller kommunalt affärsverk.

Det föreslås att det tid för anhängiggörande som stadgats för framställande av yrkande skall förlängas. Den nya tiden om fem år skall räknas från den senaste försummelse eller brottsliga gärning som ligger till grund för yrkandet. Denna tid kan anses tillräckligt lång för att man skall hinna pröva förutsättningarna för näringsförbud även i samband med ett mera omfattande brottmål.

Prövning av förutsättningarna. I syfte att främja avslöjandet av näringsförbudsfall och att förenhetliga tillämpningspraxis föreslås det att polisen alltid skall pröva förutsättningarna för näringsförbud, när någon som hör till lagens personkrets är misstänkt för ett sådant brott i affärsverksamhet som inte kan anses ringa. På det sättet blir även åklagaren i alla de fall som grundar sig på brott tvungen att ta ställning till om det finns förutsättningar för att yrka näringsförbud. Avsikten är att möjligheterna att få information skall förbättras även genom en ändring av konkursstadgan, om vilken en skild proposition kommer att ges. En konkursförvaltare skall alltid avfatta en redogörelse över konkursgäldenärens rörelse, varav skall framgå bland annat hur bokföringen har skötts samt även sådana iakttagelser av betydelse för meddelande av näringsförbud vilka konkursförvaltaren har gjort.

Tillsyn. Som det kanske största missförhållandet i näringsförbudssystemet har ansetts bristen på övervakning. En allmän uppfattning är att risken för att bli ertappad är liten och att förbudet lätt kan kringgås med hjälp av bulvaner, trots att också det är straffbart. Det är inte möjligt att med skäligena kostnader skapa ett sådant system som effektivt hindrar den som meddelats näringsförbud att driva rörelse. Med tanke på la-

gens syften skall det anses tillräckligt att iakttagandet av näringsförbud övervakas så att risken för att bli ertappad är faktisk. Eftersom det inte är ändamålsenligt att skapa en ny myndighet för tillsynsuppgifterna, föreslås det att polisen skall sköta övervakningen. För närvarande är det endast polisen som kan anses ha tillräckliga resurser och metoder för uppgiften. Tillsynsuppgiften lämpar sig för polisen också för att den har en lokalorganisation. Eftersom polisen dessutom har till uppgift att vidta åtgärder med anledning av brott mot näringsförbud, är det naturligt att polisen också utövar tillsyn över att förbudet iakttas.

Till övervakningen skall alltid höra en utredning om hurdan rörelse den som meddelats näringsförbud har drivit innan förbudet meddelades och vilka åtgärder han har vidtagit med anledning av förbudet. Den som meddelats näringsförbud skall vara skyldig att ge polisen de uppgifter den behöver för utredningen. Han skall också senare vara skyldig att på begäran av en polis ge denne uppgifter om sin utkomst och arbetsplats. För övervakningen har polisen med stöd av polislagen (493/95) rätt att av myndigheterna samt kredit-, finansierings- och försäkringsinrättningarna få sekretessbelagda uppgifter om den övervakades ekonomiska ställning. Polisen skall enligt förslaget ha rätt till direkt anslutning till justitieministeriets näringsförbudsregister.

4. Näringsförbudsreformer i Sverige och Norge

4.1. Sverige

Lagen om näringsförbud (SFS 1986:436) trädde i kraft år 1986. Den ersatte de stadganden om näringsförbud som 1980 hade tagits in i den då gällande konkurslagen. Den finska lagen motsvarar väsentligen den nämnda tidigare lagen i Sverige. Den svenska lagen har ändrats genom en ändring som trätt i kraft den 1 juli 1996 (SFS 1996:314). Ändringarna grundar sig i allt viktigt på ett betänkande som blev klart i början av 1995 (Ett renodlat näringsförbud SOU 1995:1).

I Sverige är tillämpningen av lagen inte knuten till konkurs. En allmän förutsättning för tillämpning av lagen är att näringsförbud kan anses påkallat från allmän synpunkt. Dessutom krävs att näringsidkaren grovt åsidosatt vad som ålegat honom i näringsverk-

samhet och därvid gjort sig skyldig till brottslighet som inte är ringa (1 §) eller i avsevärd omfattning underlåtit att betala skatter, tullar eller andra avgifter (1 a §) eller har förfarit grovt otillbörligt mot sina borgenärer eller på annat sätt grovt åsidosatt vad som ålegat honom i näringsverksamhet (2 §). Om personen har gjort sig skyldig till ett brott för vilket det lägsta straffet är fängelse i sex månader, skall näringsförbud alltid anses påkallat från allmän synpunkt, om inte särskilda skäl talar mot det (3 §).

Vid prövningen av om näringsförbud är påkallat från allmän synpunkt skall beaktas om åsidosättandet varit systematiskt eller syftat till betydande vinning eller om förfarandet har medfört eller varit ägnat att medföra betydande skada eller om personen i fråga tidigare har dömts för brott i näringsverksamhet (3 §). Näringsförbud kan meddelas för minst tre år. Genom den lagändring som nämns ovan höjdes den maximala längden på förbudet till 10 år (5 §).

Innehållet i näringsförbud motsvarar långt innehållet i förbudet i Finland. Förbudna är dock även åtgärder för att bilda aktie-, bank- eller försäkringsbolag. Likaså är det förbjudet att äga aktier i ett aktie-, bank- eller försäkringsbolag så att deras röstetal överstiger 50 procent av röstetalet för samtliga aktier i bolaget. Den som meddelats förbud får inte heller arbeta i näringsverksamhet som drivs av en närstående till honom eller där en närstående har en sådan ställning som i 4 § i fråga om olika bolagsformer (7 §) stadgas om den som skall meddelas näringsförbud (8 §).

4.2. Norge

Genom en reform år 1985 överfördes konkurskarantänstadgandena från aktiebolagslagen till konkurslagen (Lov om gjeldsforhandling og konkurs 8 juni 1984 nr. 58) och samtidigt utvidgades stadgandenas tillämpningsområde till att gälla även andra bolagsformer än aktiebolag. Konkurskarantän kan fastställas, om vederbörande av grundad anledning kan misstänkas ha förfarit på straffbart sätt i konkurs eller i ett företag som blivit insolvent. Det saknar betydelse om det straffbara förfarandet senare leder till rättegång eller dom. En annan alternativ förutsättning är att personen i fråga på basis av ansvarslöst drivande av rörelse kan anses olämplig att bilda ett nytt bolag eller vara

verksam i ett sådant bolags styrelse eller vara verkställande direktör i bolaget. Domstolen skall på basis av en helhetsbedömning avgöra frågan om konkurskarantän är nödvändig.

Näringsförbud innebär rätt långt detsamma som enligt vår gällande lag. Förbudet gäller dock inte drivande av rörelse i eget namn. Ett konkurskarantänmål behandlas av domstol i allmänhet på begäran av konkursboförvaltningen, men domstolen kan även på eget initiativ ta ärendet till behandling. Både konkursboet och åklagaren har rätt att delta i målet som part. År 1993 fogades till konkurslagen stadganden om ett offentligt konkursregister. (144 §), i vilket konkurskarantän antecknas. Brott mot konkurskarantänbestämmelserna är straffbart.

En kommitté som tillsattes av det norska justitiedepartementet år 1990 framförde i sitt betänkande tvivelsmål beträffande stadgandenas betydelse i kampen mot ekonomisk brottslighet och i synnerhet beträffande dess allmänpreventiva verkan (Etterkontroll av konkurslovgivningen m.v., NOU 1993:16). Man bör enligt kommittén ingripa i den ekonomiska brottsligheten med effektivare och snabbare medel än vad som vore möjligt inom ramen för systemet. Majoriteten i kommittén valde att föreslå att man avstår från konkurskarantänstadgandena och att stadgandena därom i konkurslagen upphävs. Förslaget har inte lett till upphävande av stadgandena.

5. Propositionens verkningar

Syftet med de föreslagna ändringarna är att utveckla systemet med näringsförbud. Reformen är en del av de åtgärder, med vilka man under de senaste åren har försökt ingripa i brottsligt och otillbörligt förfarande i näringsliv. Strävan är att genom förbättring av systemet minska de ekonomiska förluster som verksamhet av detta slag åsamkar samhället. Verkningarna av reformen kommer dock till synes först efter en längre tid, och någon exakt uppskattning av dem kan inte göras.

Det kan förmodas att antalet näringsförbudsärenden växer på grund av reformen. Detta åsamkar i någon mån åklagarna och domstolarna merarbete. Uppenbarligen kommer en avsevärd del av fallen att behandlas i samband med brottmål, varför det merarbete som reformen föranleder inte heller på den-

na grund kommer att vara avsevärt. Förslaget ökar också polisens uppgifter, då övervakningen av efterlevnaden av näringsförbud enligt förslaget skall ankomma på polisen och då polisen i samband med brottsundersökningen skall reda ut förutsättningarna för näringsförbud. Det är ännu svårt att uppskatta antalet näringsförbud som underkastas tillsyn, men inte ens om det nuvarande antalet (i medeltal 40 gällande förbud) ökar kan det anses öka polisens arbetsmängd i den mån att merpersonal skulle behövas. Propositionen har således inte verkningar i fråga om organisation eller personal.

6. Beredningen av propositionen

Justitieministeriet tillsatte hösten 1994 en bredbasig arbetsgrupp med uppgift att utvärdera hur näringsförbudssystemet har fungerat och behoven av ändring samt att bereda ett förslag till behövliga ändringar. Rättspolitiska forskningsinstitutet har på begäran av justitieministeriet för reformarbetet utarbetat den tidigare nämnda omfattande utredningen om tillämpningen av lagen om näringsförbud.

Arbetsgruppens förslag blev färdigt i september 1995. Sammanlagt 30 myndigheter, domstolar och organisationer gav sitt utlåtande om förslaget. I utlåtandena förhöll man sig mycket positivt till förslaget och man ansåg det viktigt att reformen bringas i kraft i brådskande ordning. Särskilt viktigt ansåg man det vara att konkursförutsättningarna slopas samt att tiden för yrkande på förbud förlängs ävensom att tillsynen över efterlevnaden av förbud ordnas. Vissa remissinstanser ansåg dock att förutsättningarna för näringsförbud i förslaget inte är till

räckligt täckande för att oärlig affärsverksamhet skall kunna förhindras. Dessutom borde enligt vissa remissinstanser den maximala näringsförbudstiden höjas från fem år.

Statsrådet har den 1 februari 1996 godkänt ett principbeslut angående regeringens verksamhetsprogram som syftar till att minska den ekonomiska brottsligheten och den gråa ekonomin. I detta program nämns som en åtgärd som bör genomföras ändring av lagen om näringsförbud.

7. Andra omständigheter som inverkar på propositionens innehåll

Till riksdagen har av låtits en proposition med förslag till lagstiftning om revidering av rättegångsförfarandet i brottmål i underrätterna (RP 82/1995 rd). I den i propositionen föreslagna lagen om rättegång i brottmål skall ingå bland annat stadganden om biträdande av sakägare, väckande av åtal, huvudförhandlingen, parterna och rättegångskostnaderna. Avsikten är att denna nya lagstiftning skall iakttas i tillämpliga delar också i ärenden som gäller meddelande av näringsförbud. Den föreslagna reformen av rättegångsförfarandet i brottmål avses enligt propositionen träda i kraft vid ingången av 1997, men ikraftträdandet torde bli uppskjutet.

I denna proposition föreslås att 7 § lagen om näringsförbud skall upphävas. Paragrafen gäller konkursförvaltarens upplysningsskyldighet. Avsikten är att stadgandena om konkursförvaltarens upplysningsplikt skall tas in i konkursstadgan, om vars ändring en separat proposition ges under hösten.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslaget

1.1 Lagen om näringsförbud

1 §. *Lagens syfte.* I den gällande lagens 1 § stadgas om den personkrets på vilken lagen kan tillämpas. Det föreslås att stadgandet om personkretsen flyttas med vissa ändringar och blir 2 §, som nu innehåller ett stadgande om tidpunkten för försättande i konkurs, vilket blir onödigt på grund av för-

slaget. Det föreslås att i lagens 1 § skall stadgas uttryckligt om lagens syfte. Den nuvarande lagen saknar ett dylikt stadgande.

Syftet med lagen är dels att förhindra att otillbörlig och skadlig näringsverksamhet fortsätts, dels att upprätthålla det allmänna förtroendet för näringsverksamhet. Genom lagen vill man skydda särskilt borgenärer, avtalsparter, den offentliga ekonomin samt en sund och fungerande ekonomisk konkurrens. Näringsförbudet skall fortfarande vara

närmast en näringsrättslig säkerhetsåtgärd, genom vilken man försöker förhindra att sådan rörelse fortsätts som har konstaterats vara skadlig. Trots att orsaken till förbudet oftast är brottslig verksamhet, kan förbudet inte anses som en straffrättslig påföljd. Trots det bör tillräckligt avseende fästas vid rättsskyddsgarantierna, eftersom ett näringsförbud i avsevärd grad kan begränsa utkomst-möjligheterna för den som meddelats näringsförbud.

Borgenärerna orsakas avsevärda förluster av otillbörligt förfarande i näringsverksamhet. I näringsverksamhet fås ekonomisk fördel med hjälp av olagliga och otillbörliga metoder ofta genom att i synnerhet borgenärernas intressen kränks. Genom missbruk som riktar sig mot avtalsparter, såsom varuleverantörer, kunder och kreditgivare, orsakas också avsevärd ekonomisk skada. Som exempel kan nämnas beställningsbedrägerier, där den rörelseidkare som är beställare inte ens har för avsikt att fullgöra sina förpliktelser enligt köpeavtalet. Genom att förhindra skadlig näringsverksamhet skyddar man således även rörelseidkarens eventuella avtalsparter.

De offentliga samfundens inkomster inflyter i huvudsak i form av skatter och därmed jämförbara avgifter. Missbruk i näringsverksamhet orsakar denna medelsanskaffning betydande förluster, eftersom de ofta är förknippade med försummelser av i synnerhet arbetsgivarens förskottsinnehållningsskyldighet och av socialskyddsavgifter och andra lagstadgade avgifter. Skattebedrägerierna i anslutning till näringsverksamhet minskar för sin del inkomstflödet till de offentliga samfunden. Förluster åsamkas också av att understöd ur offentliga medel missbrukas eller fås på falska grunder.

Då en rörelseidkare åsamkar den offentliga ekonomin och enskilda borgenärer förluster får han ofta samtidigt obehörig fördel i en konkurrenssituation i näringsverksamhet. Genom att försumma förskottsinnehållningar och andra arbetsgivarskyldigheter kan en arbetsgivare sälja sina produkter eller tjänster billigare än en konkurrent som fullgör sina förpliktelser. Det förekommer att rörelse drivs t.o.m. helt utan kontinuitets- eller lönsamhetsmål, varvid avsikten är att genom missbruk skaffa så stor ekonomisk nytta som möjligt under företagets korta verksamhetstid.

Med tanke på näringslivet och samhället i

övrigt är det av flera orsaker nödvändigt att se till att också förtroendet för näringsverksamheten bevaras. Detta förtroende kan brytas av att det under sken av näringsfrihet är möjligt att fortsätta otillbörlig och skadlig näringsverksamhet utan att samhället kan ingripa däri effektivt.

2 §. *Näringsförbudets personkrets.* I paragrafen skall stadgas om vem som kan meddelas näringsförbud. Tidigare ingick motsvarande stadgande i 1 §. Dess nuvarande rubrik Tillämpningsområdet för näringsförbud föreslås bli ersatt med rubriken Näringsförbudets personkrets, som bättre beskriver stadgandets innehåll.

Enligt den gällande lagen kan en person som avses i 1 § meddelas näringsförbud endast om han i egenskap av enskild näringsidkare har försatts i konkurs eller om det samfund eller den stiftelse, där han är eller har varit i ledande ställning enligt lagrummet, har försatts i konkurs. Av de orsaker som nämns i den allmänna motiveringen föreslås det att förutsättningen som gäller delaktighet i konkurs skall slopas.

Det föreslås att paragrafens 2 punkt ändras så att där i stället för uttrycket "den som i bolag som försatts i konkurs varit personligen ansvarig bolagsman" används de i lagen om öppna bolag och kommanditbolag (389/88) ingående uttrycken "bolagsman i öppet bolag" och "ansvarig bolagsman i kommanditbolag".

En europeisk ekonomisk intressegruppering är en samfundsform, med hjälp av vilken företag och fysiska personer från olika medlemsstater i Europeiska unionen kan idka samarbete över gränserna. En intressegruppering motsvarar till sina verksamhetsprinciper mest det öppna bolaget. Medlemmar av grupperingen kan vara fysiska personer eller juridiska personer. Enligt 1 § 2 mom. lagen om europeiska ekonomiska intressegrupperingar skall vad som i lagen om näringsförbud stadgas om en personligen ansvarig bolagsman och ett bolags verkställande direktör på motsvarande sätt tillämpas på en medlem eller företagsledare i en intressegruppering. Ifrågavarande 2 § 2 punkt samt 4 § 1 mom. 2 punkten föreslås bli kompletterade så att i dem utöver bolagsman i öppet bolag och ansvarig bolagsman i kommanditbolag även nämns medlem i intressegruppering. Sålunda kan 1 § 2 mom. lagen om europeiska ekonomiska intressegrupperingar upphävas, eftersom en före-

tagsledare i en intressegruppering i det föreslagna 2 § 3 punkten samt 4 § 1 mom. 3 punkten är i en ställning som kan jämföras med verkställande direktör i ett samfund eller en stiftelse.

I 1 § 3 punkten i den gällande lagen uppräknas de juridiska personer beträffande vilka personer i ledande ställning kan meddelas näringsförbud, om bolaget har försatts i konkurs. Som sådana nämns bolag, andelslag, föreningar och stiftelser. Det föreslås nu att lagen ändras så att ordet samfund skall användas i stället för orden bolag, andelslag och förening (2 § 3 punkten). Förslaget utvidgar kretsen av personer som kan meddelas näringsförbud. Lagen utsträcker sig även till ledande personer i sådana samfund som inte är bolag, andelslag eller föreningar. Som exempel kan nämnas europeiska ekonomiska intressegrupperingar. Denna utvidgning av personkretsen samt slopandet av konkursförutsättningen betyder samtidigt att lagen också gäller de som är verksamma i ledande uppgifter inom offentligrettsliga samfund.

Enligt 2 § 1 mom. (1717/95) lagen angående rättighet att idka näring avses i lagen med filial en sådan del av en utländsk sammanslutning eller stiftelse som i Finland, från ett fast driftställe beläget här i landet driver rörelse eller utövar yrke i den utländska sammanslutningens eller stiftelsens namn. Filialen är en del av sammanslutningen eller stiftelsen utomlands. Enligt förslaget kan näringsförbud meddelas den som faktiskt leder ett samfund eller en stiftelse eller sköter dess förvaltning. Det blir alltså fråga om sådana personer som har till uppgift att leda ett utländskt företags enhet i Finland. Personen i fråga är inte nödvändigtvis densamma som med stöd av 13 a § (1716/95) handelsregisterlagen har antecknats i handelsregistret som filialens företrädare i Finland. Avgörande är den faktiska ledningen av filialens verksamhet.

Stadgandet i 1 § 3 punkten i den gällande lagen berör dem som innehar sådan ledande ställning som avses i lagen när en juridisk person försatts i konkurs eller som är i sådan ställning de senaste två åren före försättandet i konkurs. Då konkurskravet slopas förlorar nämnda två års tidsgräns sin betydelse, och den bör därför slopas.

3 §. *Förutsättningarna för näringsförbud.* I paragrafen finns ett stadgande om under vilka förutsättningar en i lagen definierad rörel-

sedrivande person kan meddelas näringsförbud. Enligt gällande 3 § kan näringsförbud meddelas i två olika fall. I bägge är en förutsättning att det förfarande som ligger till grund för förbudet har skett i näringsverksamhet som lett till konkurs. Det föreslås nu att denna förutsättning skall slopas. Näringsförbud skall således kunna meddelas också när den skadliga verksamhet som ligger till grund för förbudet har bedrivits i ett företag vars verksamhet fortsätter eller vars verksamhet har upphört utan konkurs. På grund av att konkursförutsättningen slopas skall förbud oftare än tidigare kunna meddelas en person vars näringsverksamhet i annat fall skulle fortsätta. Trots att konkursförutsättningen slopas är det dock sannolikt att näringsförbudsfallen fortfarande ofta uppstå i samband med konkurs.

Det föreslås även i övrigt att förutsättningarna för näringsförbud skall ses över. Ett näringsförbud förutsätter enligt förslaget att en person som avses i 2 § har förfarit lagstridigt på sådant sätt som avses i 1 mom. 1 eller 2 punkten. Dessutom krävs det att hans verksamhet som helhet bedömd skall anses skadlig på det sätt som nämns i 1 mom.

Enligt paragrafens 1 mom. 1 punkt kan näringsförbud meddelas, om en person som avses i 2 § vid drivandet av rörelse väsentligt har åsidosatt de lagstadgade skyldigheter som hänför sig därtill. Denna förutsättning för meddelande av förbud motsvarar i hög grad den i gällande 3 § 1 mom. ingående förutsättningen, enligt vilken näringsförbud kan meddelas den som i rörelse som lett till konkurs grovt har åsidosatt skyldigheter som hänför sig till därtill. Enligt förarbetena till lagen kunde förbud närmast följa på åsidosättande av de skyldigheter som hänför sig till drivandet av rörelse i allmänhet, såsom beskattning och bokföring. Som exempel nämndes även att en styrelsemedlem i ett samfund har åsidosatt den skyldighet som han i egenskap av styrelsemedlem har att övervaka lagenligheten i samfundets verksamhet (RP nr 29/1985 rd. s. 16). Också enligt detta förslag kan näringsförbud meddelas närmast på basis av åsidosättande av sådana skyldigheter som hänför sig till all slags företagsverksamhet, oberoende av verksamhetsområde eller samfundsform. Centrala är i synnerhet de skyldigheter som hänför sig till bokföring samt även skattskyldighet eller ställningen som arbetsgivare. Det föreslås att lagen ändras så att däri av-

ses endast åsidosättande av lagstadgade skyldigheter. Således kan som grund för ett förbud inte vara ett åsidosättande som beror enbart på åsidosättande av en handlingsplikt som uppställts i avtal, bolagsordning eller något annat motsvarande dokument.

Meddelande av näringsförbud på basis av 1 punkten förutsätter inte nödvändigtvis att det är möjligt att ådöma straff för försummelsen. I princip är det således möjligt att meddela näringsförbud exempelvis när straff för skatteförseelse inte kan ådömas på grund av att försummelsen att betala en i 29 kap. 4 § strafflagen avsedd skatt eller offentlig avgift beror på insolvens. Också i detta fall krävs det att försummelsen är väsentlig och att personens verksamhet skall anses skadlig på det sätt som avses i 3 §. Under motsvarande förutsättningar kan näringsförbud meddelas på basis av en sådan försummelse som visserligen är straffbar, men som inte uppfyller de krav som i 2 punkten ställs på straffbart förfarande. Även om åsidosättandet vore straffbart, så som fallet i allmänhet är, skall näringsförbud kunna meddelas på basis av 1 punkten redan innan den eventuella behandlingen av ett åtalsmål och utan straffrättsligt tillräkande.

I den gällande lagen används uttrycket "grovt åsidosatt de skyldigheter som hänför sig till drivande av rörelse". I fråga om åsidosättandena föreslås det att ordet "grovt" skall ersättas med uttrycket "väsentligen". Avsikten är att man vid bedömningen av hur väsentliga åsidosättanden är skall kunna fästa avseende mera vid försummelseernas omfattning och hur betydande de är än vid en enskild försummelses grovhetsgrad. I paragrafens 2 mom. skall ingå ett stadgande om vilka omständigheter som särskilt skall beaktas vid bedömningen av hur väsentligt ett åsidosättande är. Det skall särskilt beaktas om försummelseerna varit systematiska, hur länge de pågått och om de upprepats samt storleken på de skador som försummelseerna orsakat. Denna förteckning är inte uttömmande, utan även andra omständigheter kan ges betydelse. Det är klart ett åsidosättande endast av anmälnings- och registreringsplikten som gäller näringsövervakning i allmänhet inte uppfyller kravet på väsentlighet.

Åsidosättanden kan anses vara systematiska i synnerhet om de hänför sig till sådan företagsverksamhet som företagaren inte ens försöker göra lönsam och kontinuerlig. Också företagsverksamhetens natur kan visa att

försummelseerna varit systematiska, t.ex. om den egendom som hör till rörelsen samt därtill hörande skulder och andra förpliktelser har spritts på olika företag, vilkas verksamhetstid ofta blir kort eller om samma förlustbringande verksamhet hela tiden fortsatts i nya företag. Dylik verksamhet kan vara förknippad med sådana förmögenhetsöverföringar och avtalsarrangemang mellan företagen som inte har någon godtagbar affärsekonomisk grund. Vid bedömningen av en försummelses längd i tid skall det beaktas för hur lång tid förpliktelser har åsidosatts. Om t.ex. förskottsinnehållningarna har lämnats obetalda för en eller två månader före konkursen, eller bokföringen av affärstransaktioner lämnats ogjord för motsvarande tid torde åsidosättandet inte ännu till denna del kunna anses vara väsentligt. Bedömningen är en annan, om åsidosättandena har fortsatt utan avbrott flera månader. Åsidosättanden kan anses vara upprepade när de inte är fortlöpande, men dock förekommer så ofta att verksamheten som helhet bedömd påvisar viss systematiskhet eller likgiltighet. Då företagsverksamhet drivs samtidigt eller efter varandra i flera företag, kan det systematiska i åsidosättandena, deras varaktighet och upprepning bedömas som en helhet i fråga om de olika företagen.

Vid bedömningen av väsentlighet är även storleken på de skador som åsidosättandena orsakat viktig. Det kan t.ex. vara fråga om hur mycket skatter eller lagstadgade avgifter som lämnats obetalda. När ett företag går i konkurs inverkar på skadans slutliga belopp även det hurdan borgenärernas utdelning blir vid konkursen. Också sådana indirekta skador kan beaktas som konkurrenterna och andra företagare kan åsamkas av att konkurrenssituationen förvrängs. Någon gräns angiven i mark kan inte uppställas här. Om verksamheten utan den ekonomiska nyttan av dessa åsidosättanden skulle ha blivit förlustbringande och om nyttan av rörelsen grundar sig just på försummelseerna, kan de ofta på denna grund anses väsentliga.

Uppmärksamhet kan alltså förutom vid den åsamkade skadan fästas även vid hur mycket rörelseidkaren har fått nytta av att han inte fullgjort sina lagstadgade förpliktelser. I fråga om försummelseerna skall fortfarande inte krävas att de sammahänger med strävan efter nytta, utan bakgrunden till dem kan vara enbart likgiltighet. Vid bedömningen av beloppet av nyttan skall utöver den

personliga nytta som rörelseidkaren fått även beaktas den nytta som tillkommit det företag han företräder eller någon som hör till företagets närmaste krets. I samtliga fall saknar beloppet av nyttan dock direkt betydelse vid bedömning av om åsidosättandena varit väsentliga. Försummelse i bokföringen kan exempelvis inte alltid bedömas på basis av den nytta som direkt fås.

Ett åsidosättande skall enligt andra meningen i 2 mom. alltid anses vara väsentligt, om en person som avses i 2 § har åsidosatt sin bokföringsskyldighet så att man inte utan oskäligt besvär kan reda ut den bokföringsskyldiges ekonomiska resultat och ställning eller affärstransaktioner som är väsentliga med tanke på den bokföringsskyldiges rörelse. Det är fråga om ett sådant åsidosättande närmast när verifikat som hör till företagets bokföring inte alls har bevarats eller verifikatmaterialet är bristfälligt eller oriktigt eller om verifikatmaterialet är oordnat på det sättet att inte ens en sakkunnig på basis av materialet kan slutföra bokföringen eller att detta skulle kräva oskäligt med tid eller kostnader. I regel uppfyller en sådan försummelse även kännetecknen för bokföringsbrott, och förfarandet kan således komma att bli bedömt även med stöd av 2 punkten. Också en lindrigare bokföringsförsummelse kan ligga till grund för meddelande av näringsförbud, t.ex. tillsammans med andra åsidosättanden.

Näringsförbud skall enligt 1 mom. 2 punkten kunna meddelas en i 2 § avsedd person, om han i näringsverksamhet gjort sig skyldig till sådant förfarande som inte kan anses ringa. Såsom tidigare har konstaterats har näringsförbud i praktiken nästan regelmässigt meddelats på basis av brott eller gärningar som kan klassificeras som brott. T.om. i 60 % av fallen har domstolen i samband med meddelande av näringsförbud dömt till straff för brott. I synnerhet när näringsförbud har meddelats på basis av gällande 3 § 1 mom. - grovt otillbörligt förfarande gentemot borgenär eller grovt åsidosättande av skyldigheter som hänför sig till drivande av rörelse - har grunden för förbudet märkbart ofta varit ett bevisat brott (75 % av de undersökta fallen). Nu skall enligt förslaget brottsligt förfarande i näringsverksamhet stadgas som en uttrycklig förutsättning för näringsförbud.

Denna förutsättning motsvarar närmast den för närvarande gällande förutsättningen grovt

otillbörligt förfarande gentemot borgenärerna. Förutsättningen som gäller brottsligt beteende skall dock vara mera begränsad än den nämnda nuvarande förutsättningen, eftersom grovt otillbörligt förfarande mot borgenärer kan vara även en annan gärning än en sådan som uppfyller straffrättsligt rekvisit. Å andra sidan skall tillämpningsområdet utvidgas i jämförelse med det gällande stadgandet i 3 § 1 mom. 1 punkten i det att även annat än mot borgenärerna riktat beteende kan beaktas. Det bör observeras att efter det lagen om näringsförbud stiftades har 39 kap. strafflagen som gäller konkursbrott reviderats helt och området för vad som är straffbart har utvidgats. Ett förfarande som hittills har kunnat anses som grovt otillbörligt förfarande mot borgenärer kan vara straffbart enligt stadgandena i 39 kap. strafflagen och således hör till området för det brottsliga förfarande som avses i 1 mom. 2 punkten i denna paragraf.

Ett brott kan anses ha bli begånget vid drivande av rörelse om det är intimt förknippat med den ekonomiska verksamhet som bedrivs. Dylika brott är traditionellt gärningar vilka kan klassificeras som ekonomiska brott, såsom i synnerhet bokföringsbrotten samt gäldenärsbrott, skattebrott, understödsbedrägerier och bedrägerier. Också när företagets verksamhet redan i sig grundar sig på brottsligt förfarande, såsom döljande av stöldgods eller smuggling är det fråga om sådant förfarande som avses i lagrummet.

Som brottsligt förfarande i näringsverksamhet kunde anses även andra än sådana sedvanliga gärningar som klassificeras som ekonomiska brott, t.ex. näringsbrott som avses i 30 kap. strafflagen. Likaså kan t.ex. miljöbrott som avses i 48 kap. strafflagen under vissa förutsättningar anses ha blivit begångna vid drivande av rörelse. Om någon exempelvis för att förbättra företagsverksamhetens lönsamhet låter bli att fullgöra skyldigheten att skydda miljön, kan det vara fråga om brottsligt förfarande vid drivande av rörelse. Situationen är densamma om någon i företagsverksamhet har åsidosatt säkerhets- och försiktighetsbestämmelser och därigenom gjort sig skyldig till ett brott som avses i 21 kap. (brott mot liv och hälsa) eller i 47 kap. (arbetsbrott). Verksamhet av detta slag bryter ned det allmänna förtroendet för näringsverksamheten och orsakar de övriga rörelseidkarna på området skada genom att

förvränga konkurrenssituationen. Som brottsligt förfarande vid drivande av rörelse kan anses också det att företagsverksamhet drivs enbart för döljande av brottslig verksamhet. Som exempel på detta kan nämnas de i 32 kap. strafflagen stadgade penningtvättbrotten vilka döms som häleribrott och beträffande vilka det är möjligt att företaget handlar endast för att dölja brottslig verksamhet.

Brott som inte på något sätt sammanhänger med ekonomisk verksamhet skall inte kunna anses ha begåtts vid drivande av rörelse, trots att rörelseidkaren gör sig skyldig till dem i samband med idkande av näring. Om således exempelvis en lastbilstrafikidkare i sitt yrke gör sig skyldig till rattfylleri omfattas en sådan gärning inte av stadgandet. Såsom sammanhängande med rörelse kan inte heller anses att någon i företagets ledning stjälar företaget tillhörig egendom. Situationen kan bedömas på ett annat sätt, om förskingring riktar sig mot medel som på basis av ett uppdrag har tillskjutits av en affärskompanjon.

Enligt 1 mom. 2 punkten i paragrafen kan förbud meddelas endast på basis av sådant brottsligt förfarande som inte kan anses ringa. Avsikten är att frågan om en gärning är ringa bedöms i första hand på basis av det straff som stadgats för förfarandet. Brottsligt förfarande kan på basis av denna lag i allmänhet anses ringa, om det straff som stadgas för brottet är böter eller fängelse högst sex månader. Ett brottsligt förfarande kan däremot inte anses ringa, om på brottet kan följa fängelse över två år. Dylika brott är t.ex. bokföringsbrott, grovt bedrägeri, grovt skattebedrägeri och grovt gäldenärsbrott. I fråga om brott för vilka det strängaste straffet är mer än sex månader fängelse, men högst två år fängelse kan inte göras samma presumtion om huruvida förfarandet skall anses vara ringa eller ej, utan frågan om hur klandervärt och otillbörligt förfarandet är måste bedömas från fall till fall. Dylika brott är bl.a. bedrägeri, skattebedrägeri, understödsbedrägeri, missbruk av understöd, bokföringsbrott av oaktsamhet, oredlighet som gäldenär och gäldenärsbedrägeri. Om det finns flera sådana brott bör förfarandet dock inte i allmänhet anses ringa.

Bedömningen skall dock inte grundas enbart på det straff som stadgas för det brottsliga förfarandet, utan avseende bör även fästas vilka uttryck brottet tagit sig samt omfattningen av det brottsliga förfarande som

tillräknas den skyldige. I detta sammanhang kan man tillämpa de grunder enligt vilka åsidosättandenas väsentlighet bedöms enligt 1 punkten. Således skall brottsligt förfarande inte kunna anses ringa, om det utgör en väsentlig del av näringsverksamheten eller den ekonomiska nyttan därav är avsevärd, även om det strängaste straff som stadgas för en enskild gärning är fängelse i kortare tid än två år. Om en person å andra sidan har gjort sig skyldig till ett enskilt brott för vilket det strängaste straffet är två års fängelse, men gärningen till sin uttrycksform kan anses ringa, uppfylls inte förutsättningen i 2 punkten nödvändigtvis.

En förutsättning för näringsförbud är utöver det som stadgas i 1 eller 2 punkten att verksamheten som helhet bedömd skall anses skadlig för borgenärer, avtalsparter, den offentliga ekonomin eller en sund och fungerande ekonomisk konkurrens. Verksamheten kan anses skadlig när någon som nämns i paragrafen åsamkas direkta eller indirekta ekonomiska förluster genom åsidosättanden eller brottsligt förfarande. Beaktas kan t.ex. direkta skador till följd av skattebedrägeri, gäldenärsbrott eller annat brottsligt förfarande samt betalningsrester som uppkommer för ett offentligt samfund på grund av försummad betalning av skatter eller andra offentlighetsrättsliga prestationer. Om någon genom försummelser eller brottsligt förfarande klart försvårar andra företags verksamhetsbetingelser t.ex. genom att snedvrider konkurrensen, kan verksamheten likaså anses skadlig. Om den brottsliga verksamheten är av den art att den stämplar andra seriösa företag inom samma bransch, kan också detta tillmätas betydelse vid bedömning av verksamhetens skadlighet.

Verksamheten är skadlig också om bedömningen eller utredandet av bolagets ekonomiska ställning försvåras exempelvis genom åsidosättande av bokföringsskyldigheten. Likaså kan verksamheten vara skadlig om skapandet av affärs- eller kundrelationer grundar sig på att av företaget eller dess verksamhet ges en oriktig bild med hjälp av påhittade företags- och avtalsarrangemang eller vilseledande marknadsföring.

Bedömningen av skadlighet förutsätter helhetsprövning, där man utöver åsidosättanden eller förfaranden som avses i 1 mom. 1 och 2 punkten även beaktar hur sakenligt rörelsen i övrigt har drivits. Helhetsbedömningen betyder samtidigt att näringsförbud i allmän-

het inte borde övervägas enbart på basis ett enstaka brott eller åsidosättande.

Lagstridigheter i anslutning till drivande av rörelse åsamkar nästan regelrätt utomstående skada, och sålunda kan den skyldiges verksamhet alltid anses vara skadlig. Skadligheten bör dock vara så kännbar att det kan anses motiverat att meddela förbud. Näringsförbud innebär ett rätt kännbart ingrepp i medborgarens handlingsfrihet, och sålunda borde det tillgripas endast i de fall där det kan anses finnas uppenbart behov av att skydda de parter som avses i 1 §. Så är fallet t.ex. när otillbörlig affärsverksamhet är så planmässig eller däri ingående lagstridigheter så grova att övriga parter inte kan gardera sig mot dem med sedvanliga metoder. Det är klart att ju mera omfattande verksamheten är och ju större ekonomiska värden däri ingår, desto mer befogat är ett förbud. Om verksamheten däremot kan anses småskalig och åsidosättandena mera grundar sig på oskicklighet eller misslyckade affärstransaktioner än på planmässigt eftersträvande av fördel, finns det mindre behov av att meddela näringsförbud.

I rekvisitet för brott som kan bedömas som grova ingår regelrätt eftersträvande av avsevärd ekonomisk nytta samt det att brottet även som helhet bedömt skall kunna anses grovt. Att någon gör sig skyldig till ett sådant brott förutsätter således ett förfarande som kan anses fördömligt i den mån att det härvid är skäl att som presumption ha att affärsverksamheten som helhet bedömd är skadlig och att det är befogat att meddela näringsförbud.

Även om förutsättningarna enligt denna paragraf skulle uppfyllas kan man dock låta bli att meddela ett förbud, om det tydligt inte finns fara för att den otillbörliga rörelsen fortsätts, t.ex. på grund av rörelseidkarens höga ålder eller sjukdom. I detta skiljer sig förslaget inte från gällande lag.

4 §. *Förbudets innehåll.* Näringsförbud betyder enligt gällande paragrafs 1 mom. att den som meddelats förbud inte får driva sådan rörelse för vilken bokföringsskyldighet stadgas i bokföringslagen (1 punkten). Han får inte heller vara personligt ansvarig bolagsman (2 punkten) eller styrelsemedlem, suppleant eller verkställande direktör eller ha annan därmed jämförbar ställning i samfund eller stiftelse eller faktiskt leda dess verksamhet eller handha dess förvaltning (3 punkten).

Det föreslås att momentets 1 punkt kompletteras så att den som meddelats näringsförbud inte får driva rörelse som enskild näringsidkare heller genom mellanhand. I sak innebär detta inte någon förändring, eftersom det också enligt gällande lag är klart att rörelse inte kan drivas i någon annans namn eller genom att annars utnyttja någon som mellanhand. Enligt 16 § är det straffbart att uppträda som mellanhand. För tydlighetens skull är det nödvändigt att uttryckligen nämna saken i grundstadgandet om näringsförbudets innehåll. Detta är av betydelse även för att det enligt 10 § i ett beslut om näringsförbud skall nämnas förbudets innehåll, varför förbudet att använda mellanhand skulle nämnas uttryckligt i beslutet.

På samma sätt som i förslaget till 2 § 2 punkten skall i 2 punkten i stället för "personligt ansvarig bolagsman" användas uttrycket "bolagsman i öppet bolag och ansvarig bolagsman i kommanditbolag". Av skäl som framförts i motiveringen till förslaget till 2 § 3 punkten skall i lagrummet nämnas även medlem i europeisk ekonomisk intressegruppering.

Det föreslås att gällande 3 punkt delas i två delar så att i 3 punkten i överensstämmelse med det nuvarande innehållet i paragrafen skall förbjudas att man är medlem eller suppleant eller verkställande direktör i ett samfund eller en stiftelse eller har därmed jämförbar ställning i samfundet eller stiftelsen. I 4 punkten skall nu ingå förbudet i gällande 3 punkt att faktisk leda samfundets eller stiftelsens verksamhet eller handha dess förvaltning. Av orsaker som framförts i samband med 1 punkten skall också i denna punkt stadgas att verksamhet inte får bedrivas genom mellanhand.

Enligt förarbetena till gällande lag ansågs åtgärderna för bildande av aktiebolag placera sig så långt från drivandet av rörelse och skötseln av bolagets egentliga förvaltning att det inte stadgades att näringsförbud skall gälla dessa uppgifter (RP 29/1985 rd s.10). Även om en stiftare till sin ställning och sina uppgifter inte helt kan jämföras med företagsledningen har han dock rätt viktiga administrativa uppgifter innan styrelsen väljs. Till dem hör bland annat att upprätta stiftelseurkunden och att göra registeranmälan. Stiftarna sköter även det under bildning varande bolagets förmögenhet och andra ärenden till dess styrelsen har valts. Om bildandet av bolaget förfaller är stiftarna ansva-

riga gentemot aktietecknarna för att de belopp som betalts för aktierna återbetalas. Stiftarna kan för sina förseelser ställas till svars i straff- eller privaträttsligt hänseende. Därför är det motiverat att den som meddelats näringsförbud inte heller skall få vara stiftare av aktiebolag. Det kan konstateras att aktiebolagskommissionen 1990 föreslog att 2 kap. 1 § 4 mom. lagen om aktiebolag skulle ändras så att den som meddelats näringsförbud inte fick vara stiftare av aktiebolag (Kommittébetänkande 1992:32).

Det är ändamålsenligt att inrymma förbudet att vara stiftare i lagen om näringsförbud i stället för att om detta skulle stadgas i lagarna om samfundet i fråga. Ett stadgande om detta föreslås ingå i den nya 5 punkten i 1 mom. Förbudet skall gälla även stiftare av andelslag, som det är skäl att i detta sammanhang jämställa med stiftare av aktiebolag. Personbolagen uppkommer genom bolagsavtal vars parter är bolagsmän. Då den som meddelats näringsförbud inte heller förnärvarande enligt momentets 2 punkt får vara bolagsman i ett öppet bolag eller personligt ansvarig bolagsman är det inte nödvändigt att i paragrafen särskilt ta in ett förbud mot att bilda personbolag.

I momentets 6 punkt skall förbjudas att bestämmanderätt förvärfvas i ett bolag. Enligt gällande lag är det förbudet för den som meddelats näringsförbud att driva rörelse och att delta i bolagets förvaltning och övriga ledning, men däremot är det tillåtet att utöva rättigheter som anknyter till ägande av företag. I motiveringen till gällande lag konstateras visserligen att det inte är tillåtet att med stöd av aktiemajoritet delta i ledningen av ett bolag. Det ansågs dock att utövandet av de rättigheter som anknyter till innehav av aktier och andelar är i den mån avlägset för drivande av rörelse att man inte ansåg det ändamålsenligt att förbjuda detta. Den som meddelats näringsförbud får således fritt äga och förvärva nya aktier eller andelar i samfund.

Såsom i de nuvarande lagens förarbeten har framhävts, kan man inte tillåta att den som meddelats näringsförbud skulle leda ett bolags verksamhet med stöd av sin aktiemajoritet. I synnerhet i bolag som ägs av en eller endast några få personer är det vanligt att ägaren faktiskt deltar i ledningen av bolaget genom att ge bestämmelser som anknyter till bolagets verksamhet. Det kan förmodas att den som genom aktiemajoritet eller

andra arrangemang har bestämmanderätten i ett bolag sannolikt också utövar den. Sålunda är det motiverat att förbjuda den som meddelats näringsförbud att förvärva åtminstone sådan bestämmanderätt.

Enligt den svenska lagen får den som meddelats näringsförbud inte äga så många aktier i ett aktiebolag, ett bankaktiebolag eller ett försäkringsbolag att hans andel av röstetalet för samtliga aktier i bolaget överstiger 50 procent.

Enligt detta förslag skall den som meddelats näringsförbud inte under förbudets giltighetstid själv eller genom mellanhänder få förvärva på ägande eller avtal grundad bestämmanderätt i ett samfund. Han behöver dock inte avstå från bestämmanderätt som han har skaffat innan förbudet meddelades. I 1 mom. 4 punkten har förbjudits att rörelseidkaren faktiskt leder ett samfund eller en stiftelse, vilket förhindrar att bestämmanderätt utövas på ett förbjudet sätt.

Det anses att bestämmanderätten i ett samfund innehas av den som har aktiemajoriteten eller rätt att utse styrelsen eller motsvarande organ eller ett organ som har denna rätt. Bestämmanderätten kan grunda sig på ägande, bolagsordningen, bolagsavtalet eller därmed jämförbara stadgar eller på något annat avtal. Enligt förslaget är det förbjudet att förvärva bestämmanderätt, oberoende av med hjälp av hurdant ägande eller avtalsarrangemang eller annat arrangemang bestämmanderätten fås. Detta betyder att bestämmanderätt inte heller får förvärfvas genom ett samfund, t.ex. så att ett samfund i vilket den som meddelats näringsförbud redan har bestämmanderätten skulle förvärva bestämmanderätten i ett annat samfund. Genom detta kan man naturligtvis inte förhindra att det förstnämnda samfundet fattar ett beslut som leder till bestämmanderätt i ett annat samfund, men i ett sådant fall borde den som meddelats näringsförbud ordna sin ställning så att han inte uppnår bestämmanderätt i sistnämnda samfund.

Enligt gällande 2 mom. i paragrafen gäller förbudet inte uppdrag eller verksamhet i ett offentligrättsligt samfund eller en offentligrättslig stiftelse eller uppdrag eller verksamhet i en sådan ideell förening eller stiftelse som inte alls eller endast i ringa omfattning driver rörelse. Det ansågs inte motiverat att utsträcka förbudet till offentligrättsliga samfund och stiftelser på grund av den kontroll som de är underkastade.

Inom flera förvaltningsområden har produktionen och utbudet av tjänster ordnats så att dessa sköts i överensstämmelse med lagen om statens affärsverk (627/87) av ett statligt affärsverk som iakttar affärsekonomiska principer. Även kommunerna har på motsvarande sätt ordnat sin serviceverksamhet allt oftare via verk som arbetar på affärsekonomisk grund. Dessa affärsverk beslutar självständigt om sin verksamhet och ekonomi, och deras ekonomi är ordnad utanför statens och kommunernas budgeter. De driver rörelse enligt normala affärsekonomiska principer. Möjligheten att någon som meddelats näringsförbud skulle tillåtas arbeta i ledningen för ett statligt eller kommunalt affärsverk är obetydlig på grund av den offentliga kontroll som riktar sig mot sådana bolag. När dessa verk å andra sidan driver rörelse kan de inte heller i lagen ges särställning till denna del.

Det föreslås därför att näringsförbud skall gälla verksamhet i sådana offentlighetsrättsliga samfund och stiftelser vilkas huvudsakliga syfte är att driva rörelse. Det skall således vara förbjudet att inneha ledningsuppgifter i statliga eller kommunala affärsverk. Förbudet skall däremot inte gälla uppgifter eller verksamhet i ett offentlighetsrättsligt samfund eller en offentlighetsrättslig stiftelse, om dess huvudsakliga syfte inte kan anses vara att driva rörelse. Det är inte skäl att i denna lag förbjuda handhavande av sådana uppgifter, t.ex. medlemskap i kommunstyrelse, utan frågan om den som meddelats näringsförbud är lämplig att sköta uppgifter av detta slag bör avgöras genom annat förfarande.

Bolag i vilka staten eller något annat offentligt samfund har bestämmanderätten, dvs. s.k. offentliga företag, är privatrechtsliga samfund i vilkas ledningsuppgifter det redan enligt 1 mom. 3 punkten är förbjudet att delta.

Enligt 3 mom. kan domstolen av särskilda skäl bestämma att ett förbud inte gäller viss rörelse eller rörelse av visst slag eller uppdrag eller verksamhet i visst samfund eller viss stiftelse. Då det enligt 1 mom. 6 punkten också skall vara förbjudet att förvärva bestämmanderätt i ett samfund, föreslås det att detta moment ändras på motsvarande sätt så att domstolen av särskilda skäl skall kunna tillåta undantag även från förbudet att förvärva bestämmanderätt.

5 §. *Förbudets varaktighet.* Näringsförbud kan enligt gällande lag meddelas för minst

två och högst fem år. För effektivisering av näringsförbudets betydelse föreslås att minimilängden på förbudet skall höjas från två år till tre år. Det föreslås inte att maximilängden på förbudet skall ändras.

7 §. *Konkursförvaltares anmälningsplikt och skyldighet att lämna uppgifter.* Paragrafen föreslås bli upphävd. För närvarande stadgas i paragrafen om konkursförvaltares anmälningsplikt och skyldighet att lämna uppgifter. Om konkursförvaltare på basis av de omständigheter han fått kännedom om har anledning att misstänka att någon har förfarit så att näringsförbud kan meddelas honom, skall han genast underrätta åklagaren därom. Konkursförvaltare skall även underrätta åklagaren om de omständigheter som ligger till grund för hans misstanke.

Avsikten är att i konkursstadgan ta in stadganden om konkursförvaltarens upplysnings- skyldighet. Den interimistiska konkursförvaltare skall bli skyldig att uppgöra en skriftlig utredning om konkursgäldenären och hans verksamhet före konkursen. Denna utredning skall ges till domstolen, konkursombudsmannen och åklagaren. Om ändring av konkursstadgan ges en separat proposition denna höst.

8 §. *Tiden för anhängiggörande.* Enligt den gällande lagen skall ett yrkande på näringsförbud anhängiggöras inom två år efter försättandet i konkurs. Det har i praktiken visat sig att tiden klart är för kort. Detta har varit en viktig orsak till att antalet näringsförbud har förblivit litet. Såsom i denna proposition har konstaterats, undersöks näringsförbudsfrågor i praktiken i allmänhet i samband med förundersökning. Då brott ofta har uppdragats sedan konkursförfarandet pågått redan länge och då undersökningen av omfattande eller svårare brott kan pågå t.o.m. flera år har tiden för anhängiggörande ofta löpt ut redan innan kravet har kunnat framställas. Därför föreslås det att tiden för anhängiggörande förlängs från nuvarande två år till fem år. Enligt den gällande lagen räknas tiden för anhängiggörande från försättandet i konkurs. Då det nu föreslås att konkursförsättningen skall slopas, föreslås det att den bestämda tiden räknas från den sista försummelse eller brottsliga gärning som hänförs till det förfarande som ligger till grund för yrkandet. Tiden för anhängiggörande börjar härvid löpa i fråga om en försummelse från det att skyldigheten senast borde ha fullgjorts och i fråga om en brott-

slig gärning från det rekvisitet uppfyllts.

Under ovan nämnda fem års tid har man i allmänhet lyckats slutföra förundersökningen av också svårutredbara brott som ligger till grund för meddelande av näringsförbud. Eftersom näringsförbud kan anses närmast som ett slags säkringsåtgärd finns det å andra sidan inte grunder för att mera meddela förbud en lång tid efter det att det förfarande som ligger till grund har upphört.

Den föreslagna tiden om fem år för anhängiggörande motsvarar den i 8 kap. strafflagen stadgade preskriptionstiden för åtalsrätten angående sådana brott för vilka det strängaste stadgade straffet är frihetsstraff över ett år och högst två år. Ett brottsligt förfarande som inte kan anses ringa och som utgör förutsättning enligt förslaget till 3 § 1 mom. 2 punkt kan i flera fall innehålla just sådana brott beträffande vilka den tid för anhängiggörande som bestäms på basis av straffhotet är fem år.

Tiden för anhängiggörande är densamma oberoende av om näringsförbud yrkas på basis av 3 § 1 mom. 1 eller 2 punkten. Det saknar också betydelse vilken den i 8 kap. strafflagen avsedda preskriptionstiden är för åtalsrätten avseende det brott som ligger till grund för yrkandet.

9 §. *Förbudets ikraftträdande.* Ett näringsförbud träder enligt 1 mom. i kraft då domstolens beslut avkunnas eller ges.

Enligt 2 mom. träder beslutet i kraft trots att ändring har sökts, om inte en högre domstol beslutar annat. Det föreslås att paragrafen ändras så att fullföljdsdomstolen före avgörande med anledning av att ändring sökts skulle kunna bevilja undantag från iakttagande av förbudet. Den kunde t.ex. tillåta att den som i underrätten meddelats näringsförbud får fortsätta viss eller viss slags rörelse eller sin uppgift i ett visst företag, tills besvären avgörs eller annat förordnas.

Det föreslås att till momentet fogas ett stadgande, enligt vilket svarandens yrkande utan dröjsmål och således redan före utgången av den i 25 kap. 12 § rättegångsbalken stadgade tiden för sökande av ändring borde tillställas hovrätten. Hovrätten borde omedelbart ta upp yrkandet till prövning. Stadgandet skall på motsvarande sätt gälla fullföljd från hovrätten till högsta domstolen.

10 §. *Omständigheter som skall anges i beslutet.* Enligt paragrafen skall i ett beslut om näringsförbud anges innehållet i förbudet

samt den dag då förbudet träder i kraft och den lag det upphör att gälla. Hur förbudet iaktas kan också bero på vilka påföljder som stadgats för brott mot förbudet. Därför borde enligt förslaget i beslutet nämnas även innehållet i straffstadgandet rörande näringsförbud (16 §) och i stadgandet om förlängning av näringsförbud (17 §). I beslutet borde ytterligare nämnas hurdana skyldigheter som i 21 a § har stadgats för den som meddelats näringsförbud. Nämnda paragraf gäller tillsyn över iakttagandet av näringsförbud.

11 §. *Tillfälligt näringsförbud.* Om ett ärende som gäller meddelande av näringsförbud inte kan avgöras genast på grund av att beslutet om försättande i konkurs inte har vunnit laga kraft eller om behandlingen av ärendet uppskjuts av andra orsaker, kan svaren enligt den gällande 11 § meddelas tillfälligt näringsförbud, tills ärendet avgörs slutligt. Tillfälligt förbud kan enligt det gällande stadgandet meddelas för högst tre månader åt gången och det kommer i fråga först när domstolsbehandlingen av ett näringsförbudsmål har börjat.

Enligt förslaget kan tillfälligt näringsförbud meddelas även redan under den tid förundersökning av ett brott i näringsverksamhet pågår. Tillfälligt näringsförbud skall innan ärendet blir anhängigt kunna meddelas endast när förbud yrkas på basis av brottsligt förfarande. Förundersökningen av ekonomiska brott kan ofta pågå länge, varvid det kan vara ändamålsenligt att förhindra att skadlig rörelse fortsätter redan innan åtalsärendet tas upp vid domstolen. Enligt förslaget kan tillfälligt näringsförbud således meddelas redan innan förundersökningen avslutas eller efter att ärendet blivit anhängigt vid domstolen.

Enligt 1 mom. kan domstolen på yrkande av åklagaren meddela tillfälligt näringsförbud om det kan anses sannolikt att näringsförbud kommer att meddelas och förbudet är nödvändigt för förhindrande av rörelse som skall anses skadlig. Domstolen kan meddela tillfälligt näringsförbud t.ex. när man i fråga om det brottsliga förfarande som ligger till grund för kravet på näringsförbud vid förundersökningen redan har fått tillräckligt bevis, men det under förundersökningen har uppdragats nya brott beträffande vilka förundersökningen inte har hunnit slutföras.

Tillfälligt näringsförbud torde yrkas i allmänhet när föremålet för undersökningen är

en svår och av flera brott bestående helhet. Utredningen av en sådan kräver i allmänheten avsevärt mycket längre tid än tre månader, för vilken tid tillfälligt näringsförbud för närvarande kan meddelas enligt 2 mom. Därför föreslås av praktiska skäl att maximilängden på tillfälligt näringsförbud skall höjas till sex månader. För att det tillfälliga förbudet inte skall kunna bli oskäligt långt när undersökningen drar ut på tiden, föreslås det att förbudet förfaller, om inte åtal för ett förfarande som legat till grund för tillfälligt näringsförbud har väckts inom ett år från det tillfälligt förbud meddelades.

I 3 mom. skall stadgas om vilka paragrafer som tillämpas på tillfälligt näringsförbud. Enligt det nuvarande 2 mom. skall på tillfälligt näringsförbud tillämpas vad som i 4 §, 9 § 1 mom., 10 och 15 §§, 19 § 3 mom. samt 21 § stadgas om näringsförbud. För närvarande stadgas i 3 mom. om förbud mot att söka ändring i ett beslut om tillfälligt näringsförbud. När talan oberoende av fataljer föreslås bli möjlig, bör hänvisningarna ses över så att man även skall kunna tillämpa 9 § 2 mom., där det stadgas om vilka verkningar ändringssökande har på iakttagandet av beslutet. Då 21 a § på samma sätt gäller också tillfälligt näringsförbud, bör till paragrafen fogas även en hänvisning till denna paragraf. Här skall även stadgas att i ett beslut om tillfälligt näringsförbud skall nämnas när förbudet enligt 2 mom. förfaller.

Den som har meddelats tillfälligt näringsförbud skall alltid vid behov kunna föra till domstolen sitt yrkande på upphävande av ett tillfälligt näringsförbud (15 §). Enligt 4 mom. skall det fortfarande inte vara möjligt att anföra besvär över ett beslut om tillfälligt näringsförbud. Å andra sidan skall enligt det stadgande som föreslås ingå i detta moment den som meddelats tillfälligt näringsförbud alltid ha rätt att utan tidsfrist väcka talan om beslutet hos högre domstol. Den som meddelats näringsförbud skall alltså genom klagan kunna underställa högra domstol frågan om det finns förutsättningar för tillfälligt förbud och om det finns anledning att meddela förbud.

13 §. *Ny prövning av mål.* Det föreslås att paragrafen skall upphävas. Enligt gällande stadgande kan domstolen utan hinder av tidigare beslut inom tiden för anhängiggörande av åklagarens yrkande på näringsförbud ta upp mål om meddelande av näringsförbud

till ny prövning, om det sedan målet har avgjorts uppdragas en ny omständighet som sannolikt skulle ha lett till meddelande av näringsförbud eller till att förbudet hade meddelats för avsevärt längre tid.

Stadgandet kan inte mera anses behövligt och det föreslås också bli upphävt. Då tiden för anhängiggörande av yrkandet enligt förslaget skulle förlängas blir det möjligt att pröva förutsättningarna för näringsförbud grundligare än förut. Om det senare uppdragas sådana omständigheter som hade inverkat på slutresultatet, kan åklagaren med stöd av stadgandena i 31 kap. rättegångsbalken yrka att beslutet skall återbrytas. Det kan inte heller med tanke på svarandens rättskydd anses lämpligt att det kanske efter en t.o.m. rätt lång tid är möjligt att samma ärende på yrkande av åklagaren tas upp till ny prövning vid underrätten.

14 §. *Nytt näringsförbud.* Det föreslås att paragrafen skall upphävas. Paragrafen gäller meddelande av separat näringsförbud när någon, sedan näringsförbud meddelats honom, på det sätt som avses i lagen har förekommit i en eller flera konkurser. Då det föreslås att de förutsättningar som gäller konkurs skall slopas är paragrafen i denna form inte längre ändamålsenlig.

Om någon medan näringsförbud är gällande förfar på det sätt som avses i förslaget till 3 § 1 eller 2 punkten, bryter han härvid i allmänhet samtidigt mot näringsförbudet, vilket därför kan förlängas med stöd av 17 §. Ett nytt näringsförbud blir också aktuellt närmast endast på basis av ett sådant åsidosättande eller ett sådant brottsligt förfarande till vilket personen har gjort sig skyldig sedan förbudet upphört att gälla. När ett nytt förbud övervägs kan man naturligtvis beakta ett tidigare näringsförbud och hur det har iakttagits. Något särskilt stadgande om detta anses inte nödvändigt och det föreslås därför att paragrafen skall upphävas såsom obehövlig.

18 §. *Behörig domstol.* Enligt den gällande lagen provas ett ärende som gäller meddelande av näringsförbud av den domstol där konkurs är eller har varit anhängig. Då delaktighet i konkurs inte längre skall utgöra en förutsättning för meddelande av näringsförbud, kan inte heller domstolens behörighet grunda sig på forum för konkursmål. Enligt förslaget skall ett näringsförbudsmål provas av den domstol som är behörig i ett åtalsärende angående brott som ligger till

grund för förbudet eller inom vars domkrets rörelsen har drivits (*1 mom.*).

När ett yrkande på näringsförbud grundar sig på brottsligt förfarande i rörelse (3 § 1 mom. 2 punkten), bestäms den behöriga domstolen i första hand enligt stadgandena om forum för brottmål. Det bör antas att yrkandet på näringsförbud också för det mesta behandlas i samband med åtalsärendet. Den tingsrätt som behandlat åtalsärendet är behörig också när yrkandet framförs först efter att svaranden har dömts till straff för den gärning som ligger till grund för yrkandet. Den domstol som är behörig i åtalsmål skall vara behörig att behandla ett yrkande på näringsförbud som grundar sig på åsidosättande av skyldigheter i anslutning till rörelse, om för dessa åsidosättanden samtidigt yrkas straff eller svaranden redan har dömts till straff för dem.

Enligt förslaget kan också den domstol vara behörig inom vars domkrets rörelsen har drivits. Denna behörighetsprincip kommer i fråga särskilt när grunden för yrkandet är sådant åsidosättande av skyldigheterna i anslutning till rörelsen för vilket inte yrkas straff. Om rörelsen har drivits på flera orter, kan även flera domstolar vara behöriga. I dylika fall borde yrkandet behandlas vid den domstol där det är ändamålsenligast att behandla ärendet.

I paragrafens 2 mom. stadgas om när ett ärende angående meddelande av näringsförbud kan överföras till en annan behörig domstol. I detta moment föreslås inga ändringar.

Enligt det gällande 3 mom. behandlas ansökan om upphävande av näringsförbud av den underrätt som i första instans har avgjort frågan om meddelande av näringsförbud. Denna domstol prövar enligt samma moment även brott mot näringsförbud och ärenden som gäller förlängning av näringsförbud. Enligt förslaget skall ett dylikt ärende kunna behandlas även i forum för brottmål, dvs. vid den domstol som enligt de allmänna stadgandena är behörig att behandla ett åtalsärende angående brott mot näringsförbud.

19 §. *Behandlingen av mål.* Enligt 1 mom. iakttas vid meddelande och förlängning av näringsförbud i tillämpliga delar vad som gäller i fråga om behandlingen av brottmål, när för brottet inte har stadgats annat straff än böter. Då i stadgandet hänvisas till behandlingen av mindre brottmål kan svaranden inte genom att utebliva

från domstolen förhindra att ärendet avgörs.

Momentets huvudregel skall kvarstå i allmän form, justerat till viss del. Vid behandlingen av meddelande av eller förlängning av näringsförbud skall alltså fortfarande iakttas stadgandena om behandling av brottmål. Dessa stadganden förnyas när lagstiftningen om reform av brottmålsprocessen träder i kraft.

Ur lagrummet skall avlägsnas en hänvisning till sådana procedurstadganden som gäller behandlingen av brottmål i e fall då för brottet inte stadgats annat straff än böter. Denna ändring innebär för det första att domstolens sammansättning i tingsrätten i ärenden som gäller meddelande och förlängning av näringsförbud bestäms enligt 2 kap. 1 § rättegångsbalken, dvs. tingsrätten är beslutför med ordföranden och tre medlemmar. I lagen skall uttryckligen nämnas den princip i den nuvarande lagen att svaranden kan meddelas näringsförbud trots att han på grund av frånvaro inte har kunnat höras vid behandlingen av saken. I lagen skall uttryckligen stadgas att om svarandens skyldighet att ersätta staten för rättegångskostnader till följd av sakens behandling gäller vad som stadgas om svarande i brottmål.

Således blir stadgandena i 9 kap. i den nya lagen om rättegång i brottmål tillämpliga.

I paragrafens 2 mom. stadgas om undersökning i ärenden som gäller meddelande av näringsförbud eller förlängning av tiden för förbud samt om tvångsmedlen vid sådan undersökning. Enligt förslaget skall om undersökning av näringsförbudsärenden stadgas i den nya 19 a §, varvid detta moment skall uphåvas såsom onödigt.

19 a §. *Undersökning av näringsförbudsärenden.* Det föreslås att till lagen fogas en ny 19 a §, i vilken skall stadgas om undersökning av näringsförbudsärenden.

Enligt paragrafen skall förutsättningarna för näringsförbud alltid prövas när en i 2 § avsedd person är misstänkt för sådant brott i näringsverksamhet som inte kan anses ringa. Frågan om brottet är ringa skall avgöras på samma grunder enligt vilka bedöms huruvida brottsligt förfarande är ringa på det sätt som avses i 3 § 1 mom. 2 punkten. Avsikt skall således fästas i första hand vid det straff som stadgats för brottet, men vid sidan härav även vid omfattningen av det brottsliga förfarandet samt det uttryck brottet tagit sig.

Då man i samband med förundersökning utreder ett brott, förhållandena under vilka det har begåtts, vilka parterna är och andra omständigheter som måste klarläggas för beslut om åtal och för rättegång i brottmål (förundersökningslagen 5 §) tjänar detta samtidigt utredningen av förutsättningarna för näringsförbud. Vid förundersökning kan man för ett näringsförbudsärende dessutom bli tvungen att utreda sådana omständigheter som inte är av omedelbar betydelse med tanke på om ett brottsrekvisit uppfylls. En sådan omständighet kan vara huruvida den misstänkte vid tidpunkten för gärningen har innehaft i 2 § avsedd ledande ställning eller uppgift inom företag. Vid förundersökning av näringsförbudsärenden skall också utredas sådana omständigheter som kan vara av betydelse vid bedömningen av om gärningen har varit skadlig.

Över de omständigheter som gäller förutsättningarna för meddelande av näringsförbud borde en separat redogörelse uppgöras och tas in i förundersökningsprotokollet eller i en separat handling. Det vore skäl att förfara på detta sätt också när dessa omständigheter har uppdagats som en del av förundersökningen av ett brott utan att man separat har behövt utreda förutsättningarna för näringsförbud. Detta är ägnat att underlätta åklagaren i hans arbete då han bedömer om det finns grunder för att yrka på näringsförbud. Om åklagaren på basis av förundersökningsmaterialet anser att det inte finns grunder för yrkandet, är det lämpligt att han fattar ett beslut i ärendet. Om förfarandet i dessa situationer kan bestämmas genom justitiiekanslars anvisningar.

I momenten finns även ett mot nuvarande 19 § 2 mom. svarande stadgande om att polisen på åklagarens begäran skall förrätta förundersökning i ett ärende som gäller näringsförbud. En dylik begäran framförs närmast när en i 2 § avsedd persons förfarande inte anses straffbart eller vid förundersökningen har ansetts att förundersökningen inte gäller i rörelsen begått brott eller förutsättningarna för näringsförbud av andra orsaker inte har utretts.

Enligt 37 § 1 mom. polislagen avses med polisundersökning annan för polisen stadgad undersökning än förundersökning med anledning av brott. Vid undersökningen av näringsförbudsärenden skall således iakttas polislagens stadganden om polisundersökning när förutsättningarna för näringsförbud

inte undersöks i samband med förundersökning av brott. Då förutsättningarna för meddelande av näringsförbud reds ut vid förundersökningen bestäms parternas ställning och ställningen för dem som skall höras enligt stadgandena om förundersökning, om den omständighet som undersöks är av betydelse även med tanke på den straffrättsliga bedömningen av gärningen. Om däremot den omständighet som undersökningen gäller enbart hänför sig till utredning av förutsättningarna för näringsförbud, bestäms ställningen för parterna och dem som skall höras enligt polislagens stadganden om polisundersökning.

Enligt 37 § 2 mom. polislagen skall vid polisundersökning i tillämpliga delar förfaras så som stadgas om förundersökning. Polislagen innehåller från förundersökningslagen avvikande stadganden bl.a. om vilka åtgärder polisen har rätt att tillgripa för utförande av polisundersökning.

Vid undersökningen av ett näringsförbudsärende blir också stadgandena i polislagens 35 och 36 §§ om polisens rätt att få upplysningar tillämpliga. Enligt 35 § 1 mom. polislagen har en polis rätt att av myndigheter och samfund som tillsatts för att sköta offentligt uppdrag få de uppgifter och handlingar avgiftsfritt som behövs för tjänsteuppdraget, om inte lämnandet av en sådan uppgift eller handling till polisen eller användning av uppgifterna som bevis har förbjudits eller begränsats i lag. Polisens möjlighet att få uppgifter av myndigheterna skall också i näringsförbudsärenden bestämmas enligt detta stadgande, och därför behövs inte något specialstadgande om rätt till information i denna lag. Om föremål för undersökning i ett näringsförbudsärende inte är brottsligt förfarande, kan polisen inte på basis av 35 § polislagen få beskattningsuppgifter av skattemyndigheten, eftersom den nuvarande 132 § i beskattningslagen (482/58) begränsar utgivandet av dylika uppgifter. Avsikten är att lagstiftningen revideras så att polisens rätt att få uppgifter av skattemyndigheten utvidgas. Därför anses i detta sammanhang inte ett specialstadgande om polisens rätt att få information av skattemyndigheterna vara nödvändigt.

Polisens rätt att för undersökning av ett näringsförbudsärende få uppgifter av ett privat samfund eller en privat person bestäms enligt 36 § 1 mom. polislagen. I detta moment stadgas att polisen har rätt att på be-

gäran av en till befälet hörande polisman få för förhindrande eller utredning av brott behövliga uppgifter trots företags-, bank- eller försäkringshemlighet som förpliktar ett samfunds medlem, revisor, styrelsemedlem eller arbetstagare. Enligt andra meningen i samma moment har polisen samma rätt att få de uppgifter som behövs vid polisundersökning som avses i 37 § 1 mom., om ett viktigt offentligt eller enskilt intresse kräver det. Det är klart att det vid polisundersökning som gäller näringsförbud alltid är fråga om ett viktigt offentligt intresse och att polisen därför alltid har rätt att få uppgifter.

I lagen skall inte mera ingå ett stadgande om tvångsmedel vid undersökning av näringsförbud. Om dessa stadgas för närvarande i 19 § 2 mom. Enligt detta stadgande, som föreslås bli upphävt, får man vid undersökning av ett näringsförbudsärende beslagta bevismaterial och företa husrannsakan för att eftersöka materialet, om det finns skäl att misstänka att det finns förutsättningar för meddelande eller förlängning av näringsförbud, även om det inte finns skäl att anta att brott har begåtts i den sak som undersöks. Vid husrannsakan och beslag skall tvångsmedelslagen iakttas. Ett stadgande om tvångsmedel anses inte längre nödvändigt. I de fall då undersökningen av ett näringsförbudsärende förrättas i samband med förundersökningen av ett brott kan bevismaterial skaffas med stöd av stadgandena i tvångsmedelslagen. I andra fall har polisen enligt den nya polislagen rätt att få uppgifter bland annat från försäkringsanstalterna om hur de lagstadgade förpliktelserna har uppfyllts. Dessutom kan man i konkursfall för granskning få för undersökningen nödvändigt bokföringsmaterial av konkursförvaltaren eller konkursombudsmannen.

21 §. *Register.* Enligt 1 mom. för justitiedepartementet register över näringsförbud. Lagrummet skall ses över, eftersom uppgiften att föra näringsförbudsregistret enligt den lag om rättsregistercentralen (1287/95) som trätt i kraft den 1 mars 1996 ankommer på rättsregistercentralen under justitiedepartementet.

21 a §. *Tillsyn över att näringsförbud efterlevs.* För effektivisering av efterlevnaden av näringsförbud föreslås att i lagen skall tas in stadganden om övervakning av dem som meddelats näringsförbud. Efterlevnaden av förbudet skall enligt 1 mom. övervakas av polisen. Vilken polisenhet som skall sköta övervakningen skall bestämmas genom poli-

sens interna administrativa föreskrifter.

På tillsynen skall tillämpas polislagens stadganden om polisundersökning. Enligt 37 § 1 mom. polislagen avses med polisundersökning annan för polisen föreskriven undersökning än förundersökning med anledning av brott. Vid denna undersökning skall enligt 37 § 2 mom. polislagen i tillämpliga delar förfaras så som stadgas om undersökning i samband med förundersökning. Viktiga med tanke på tillsynen över näringsförbud är stadgandena om polisens rätt till information (35 och 36 §§) samt stadgandena om skyldighet att infinna sig och säkerställande av undersökning (39 §).

Ställningen för den som meddelats näringsförbud skall enligt förslaget bestämmas enligt 38 § 2 mom. polislagen. Således skall på den som övervakas tillämpas samma stadganden som på den som misstänkts för brott. Detta betyder å ena sidan att den som meddelats näringsförbud inte är skyldig att hålla sig till sanningen, å andra sidan skulle han ha en högst 12 timmars närvaroskyldighet vid polisundersökning.

Enligt paragrafens 2 mom. skall polisen sedan näringsförbudet trätt i kraft reda ut hurdan rörelse den som meddelats näringsförbud har drivit innan förbudet meddelades samt vilka åtgärder denne har vidtagit med anledning av förbudet. Den som meddelats näringsförbud skall vara skyldig att lämna de uppgifter som behövs för redogörelsen. I detta skede skall närmast redas ut om den som övervakas iakttar bestämmelserna i förbudet genom att lösgöra sig från förbudna uppgifter och uppdrag. För att det skall vara möjligt att under hela den tid förbudet är i kraft övervaka att det iakttas skall den övervakade enligt förslaget medan övervakningen pågår på uppmaning av polisen tillstålla denna en redogörelse för sin utkomst och uppgift om sin arbetsplats. Polisen skall på basis av 35 och 36 §§ polislagen ha rätt att av myndigheter och enskilda få sådana uppgifter för övervakningsuppdrag med hjälp av vilka t.ex. kan kontrolleras om en utredning som den som meddelats förbud har givit är korrekt. En förutsättning för att få uppgifter är inte bevis på eller misstanke om att den som meddelats näringsförbud skulle ha brutit mot förbudet. Det är således tillräckligt att uppgiften är nödvändig för övervakningen.

Ikraftträdelse- och övergångsstadgande. I 1 mom. ingår ett sedanligt stadgande om tidpunkten för när lagen träder i kraft.

Enligt 2 mom. skall de nya stadgandena om meddelande av näringsförbud kunna tillämpas, om ens ett i 3 § avsett åsidosättande eller ett i rörelsen begånget brott som ligger till grund för yrkandet på näringsförbud har skett sedan denna lag trätt i kraft. Vid övervägande av om näringsförbud skall meddelas enligt de nya förutsättningarna kan bedömningen således grundas delvis även på beteendet innan lagen trätt i kraft, om bara en försummelse eller brottslig gärning som ligger till grund för yrkandet har skett efter att denna lag trätt i kraft. Om det förfarande som ligger till grund för näringsförbudet har skett helt innan denna lag trätt i kraft, meddelas näringsförbudet även efter denna lags ikraftträdande enligt de tidigare stadgandena. Tiden för försättande i konkurs saknar härvid betydelse. Ett yrkande på att näringsförbud skall meddelas enligt de tidigare stadgandena skall anhängiggöras inom två år från lagens ikraftträdande. Ikraftträdandet påverkar inte ett sådant tillfälligt förbuds varaktighet som var i kraft när lagen trädde i kraft.

Lagförslagets 4 §, som gäller näringsförbudets innehåll, och 5 §, som gäller näringsförbudets varaktighet, skall tillämpas om förbudet meddelas sedan denna lag trätt i kraft, men enligt de gamla stadgandena. Avsikten är inte att denna regel skall tillämpas i sådan fall då ändring söks där underrättens förbud som meddelats före lagens ikraftträdande förblir i kraft till följd av ett avgörande som en högre domstol har träffat efter ikraftträdandet.

Utvidgningen av förbudets innehåll grundar sig på ett behov att öka förbudets effekt och därför bör dessa nya stadganden tillämpas genast. Ett mål är också att innehållet i ett förbud efter lagändringen är enhetligt i alla näringsförbud som meddelas. Då näringsförbud närmast anses som en näringsrättslig säkerhetsåtgärd, finns det inte hinder för att meddela förbud i överensstämmelse med den nya lagen ens då anspråket grundar sig på missbruk som skett under den tidigare lagens giltighetstid.

Det föreslagna nya stadgandet i 9 § 2 mom. angående ikraftträdande av näringsförbud och 10 § stadgande om omständigheter som skall anges i beslutet, skall tillämpas, trots att förbudet skulle meddelas efter ikraftträdandet av lagen enligt de tidigare stadgandena. Sedan lagen trätt i kraft skall likaså tillämpas stadgandet i 18 § 1 mom.

om behörig domstol samt 21 a § stadganden om tillsynen över iakttagande av förbud, även om förbudet skulle ha meddelats redan före denna lags ikraftträdande. Av ärendets natur följer att den begynnelseutredning som avses i 21 a § 2 mom. skall göras endast i de fall där näringsförbud meddelas efter det lagen trätt i kraft eller det har förflutit endast en kort tid från det näringsförbudet meddelades.

Enligt 4 mom. skall 7 § i den tidigare lagen tillämpas, om konkurssen har börjat före denna lag trätt i kraft.

1.2. Lagen om upphävande av 1 § 2 mom. lagen om europeiska ekonomiska intressegrupperingar

I 1 § 2 mom. stadgas att stadgandena i lagen om näringsförbud också tillämpas på en medlem eller företagsledare i en intressegruppering. Nu föreslås det att om saken skall stadgas i lagen om näringsförbud, varvid 1 § 2 mom. i lagen bör upphävas.

1.3. Lagen om polisens personregister

I 13 § lagen om polisens personregister (509/95) stadgas om polisens rätt att få uppgifter ur vissa register. I paragrafens 2 mom. stadgas vilka uppgifter polisen har rätt att få ur olika myndigheters datasystem med hjälp av teknisk anslutning. Med stöd av 1 mom. har polisen rätt att ur justitieförvaltningens datasystem få uppgifter om brottmål som är eller har varit föremål för åtalsprövning, utfärdade strafforder, brottmål som är anhängiga vid domstol, utdömda bötesstraff samt personer som avtjänar eller har avtjänat fängelsestraff.

Enligt förslaget till ändring av lagen om näringsförbud som ingår i denna proposition börjar polisen övervaka iakttagandet av näringsförbud. Eftersom polisen för övervakningen behöver uppgifter om dem som meddelats näringsförbud, föreslås det att polisen skall få rätt att med hjälp av teknisk anslutning få uppgifter ur justitieministeriets näringsförbudsregister. I 13 § 2 mom. 1 punkten görs ett tillägg som avser detta.

Domstolarna meddelar enligt 2 § 2 mom. förordningen om näringsförbudsregistret för införande i registret personuppgifterna beträffande den som meddelats näringsförbud, indentifikationsuppgifterna om avgörandet, uppgift om när förbudet träder i kraft och

den dag då det upphör samt eventuella begränsningar av innehålllet i förbudet. Av registeruppgifterna framgår också om förbudet har förlängts under dess giltighetstid samt om förbudet är tillfälligt eller slutligt. Polisen skall enligt förslaget ha rätt att få samtliga i registret antecknade uppgifter.

2. Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft högst tre månader efter att de har antagits och blivit stadfästa.

3. Lagstiftningsordning

Revideringen av regeringsformens stadganden om de grundläggande fri- och rättigheterna trädde i kraft den 1 augusti 1995. Vid granskningen av grundrättighetsreformens förhållande till gällande lagstiftning konstaterade grundlagsutskottet att arbetet med att revidera lagstiftningen måste inledas i brådskande ordning i de fall där konflikter med de nya grundrättighetsstadgandena kan misstänkas dyka upp. Utskottet ansåg att grundrättighetssynpunkterna oundvikligen blir föremål för utredning när tidigare lagar ändras delvis eller revideras helt och hållet (GrUB 25/1993 rd).

Enligt 15 § 1 mom. regeringsformen har var och en rätt enligt lag att skaffa sin utkomst genom arbete, yrke eller näring som han fritt valt. Motsvarande grundrättighetsstadgande har inte tidigare funnits i regeringsformen. Genom stadgandet stadfästs enligt motiveringen principen om frihet för företagande, då yrke och näring uttryckligen har nämnts som en metod att skaffa utkomst. Med orden "enligt lag" hänvisas till möjligheten att begränsa den i stadgandet tryggade rättigheten genom lag. Som exempel på sådan lagstiftning nämns i motiveringen lagen angående rättighet att idka näring, på basis av vilken vissa näringar har gjorts tillståndspliktiga (RP 309/1993 rd).

Ett av domstolen meddelat näringsförbud begränsar rätten att skaffa sig utkomst genom sådan näring som personen i fråga väljer. Dessa begränsningar grundar sig på lag och tillåts således av 15 § 1 mom. regeringsformen. Genom näringsförbud strävar man inte heller efter att ingripa i företagsfriheten i sig, utan att förhindra sådant miss-

bruk av näringsfriheten som grundar sig på lagstridigheter och skadande av andra. Med näringsförbud tryggar man även utkomst-möjligheterna för de företagare som driver rörelse på behörigt sätt.

Enligt övergångsstadgandet i gällande 23 § lagen om näringsförbud skall lagen tillämpas, om det efter det den trätt i kraft har inträffat en enda sådan konkurs som följt på rörelse i vilken de skyldigheter har åsidosatts som hänför sig till drivande av rörelse. Grundlagsutskottet dryftade vid riksdagsbehandlingen av den gällande lagen stadgandets förhållande till förbudet mot retroaktiv strafflag, vilket före grundrättighetsreformen gällde såsom en princip på grundlagsnivå (GrLUB 12/1985 rd, s. 2—3). Då det vid meddelande av näringsförbud inte var fråga om påförande av ett formellt straff och då det förfarande som låg till grund för förbudet också före lagens ikraftträdande stred mot lag eller god affärssed, ansåg utskottet att lagförslaget inte bröt mot förbudet mot retroaktiv strafflag. Det saknade härvid betydelse när det förfarande som låg till grund för förbudet hade skett.

Meddelande av näringsförbud enligt de nya stadgandena kan direkt grundas endast på ett sådant förfarande eller en sådan försummelse som har skett efter det lagen trätt i kraft. Verksamheten som helhet samt dess skadlighet kan däremot bedömas enligt en längre tidsperiod. Om ett förbud meddelades enligt de tidigare stadgandena sedan den nya lagen trätt i kraft, skulle innehålllet i förbudet och dess varaktighet bestämmas enligt sådana stadganden som inte var i kraft vid tiden för det förfarande eller åsidosättande som ligger till grund för förfarandet. Dessa nya stadganden avviker från de tidigare i det att den som meddelats näringsförbud inte får vara stiftare av aktiebolag eller andelslag eller förvärva bestämmanderätt i ett samfund sedan näringsförbudet trätt i kraft. Eftersom det vid meddelande av näringsförbud fortfarande inte är fråga om utdömande av ett formellt straff, kan lagen inte till denna del stå i strid med den nya 6 a § i regeringsformen som gäller den straffrättsliga legalitetsprincipen.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag om ändring av lagen om näringsförbud

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen den 13 december 1985 (1059/85) om näringsförbud 7, 13 och 14 §§ samt 19 § 2 mom., av dessa lagrum 19 § 2 mom. sådant det lyder i lag av den 29 december 1988 (1263/88),
ändras 1—5 och 8 §§, 9 § 2 mom., 10 och 11 §§, 18 § 1 och 3 mom., 19 § 1 mom. och 21 § 1 mom., samt
fogas till lagen en ny 19 a och 21 a §§ som följer:

1 §

Lagens syfte

I syfte att förhindra att otillbörlig och skadlig rörelse drivs samt för att bevara förtroendet för näringsverksamheten kan näringsförbud meddelas enligt denna lag.

2 §

Näringsförbudets personkrets

Näringsförbud får under de förutsättningar som anges i 3 § meddelas

1) en enskild näringsidkare som driver rörelse för vilken bokföringsskyldighet stadgas i bokföringslagen (655/73),

2) en bolagsman i ett öppet bolag, en ansvarig bolagsman i ett kommanditbolag och en personmedlem i en europeisk ekonomisk intressegruppering, samt

3) den som är styrelsemedlem eller verkställande direktör i ett samfund eller i annan därmed jämförbar ställning samt den som faktiskt leder ett samfund eller en stiftelse eller en utländsk filial eller sköter dess förvaltning.

3 §

Förutsättningarna för näringsförbud

Näringsförbud kan meddelas den som avses i 2 §,

1) om han vid drivandet av rörelse väsentligen har åsidosatt de lagstadgade skyldigheter som hänför sig till därtill, eller

2) om han vid drivandet av rörelse har gjort sig skyldig till brottsligt förfarande som inte kan anses ringa,

och hans verksamhet som helhet bedömd skall anses skadlig för borgenärer, avtalsparter, den offentliga ekonomin eller en sund och fungerande ekonomisk konkurrens.

Vid bedömning av om åsidosättandet är väsentligt enligt 1 mom. 1 punkten skall särskilt beaktas om åsidosättandet varit systematiskt, hur länge det pågått och om det upprepats samt beloppet av de skador som orsakats av åsidosättandet. Ett åsidosättande skall alltid anses väsentligt, om en person som avses i 2 § har åsidosatt bokföringsskyldigheten så att det inte utan oskäligen svårigheter är möjligt att reda ut den bokföringsskyldiges ekonomiska resultat och ställning eller affärstransaktioner som är väsentliga med tanke på den bokföringsskyldiges rörelse.

4 §

Förbudets innehåll

Den som meddelats näringsförbud får inte
1) själv eller genom mellanhänder driva sådan rörelse för vilken bokföringsskyldighet stadgas i bokföringslagen,

2) vara bolagsman i ett öppet bolag eller ansvarig bolagsman i ett kommanditbolag eller personmedlem i en europeisk ekonomisk intressegruppering,

3) vara styrelsemedlem, suppleant eller verkställande direktör eller ha annan därmed jämförbar ställning i ett samfund eller en stiftelse,

4) själv eller genom mellanhänder faktiskt leda ett samfund eller en stiftelse eller en utländsk filial eller sköta dess förvaltning,

5) själv eller genom mellanhänder vara stiftare av ett aktiebolag eller andelslag, eller

6) själv eller genom mellanhänder förvärva på ägande eller avtal grundad bestämmanderätt i ett samfund som driver rörelse.

Förbudet gäller inte uppdrag eller verksamhet i offentligrättsliga samfund eller stiftelser vilkas huvudsakliga syfte inte är att driva rörelse. Förbudet gäller inte heller uppgifter eller verksamhet i sådana ideella föreningar eller stiftelser som inte alls eller endast i ringa omfattning driver rörelse.

Av särskilda skäl kan det bestämmas att ett förbud inte gäller viss rörelse eller rörelse av visst slag eller uppdrag eller verksamhet i visst samfund eller viss stiftelse eller förvärv av sådan bestämmanderätt i ett bolag som avses i 1 mom. 6 punkten.

5 §

Förbudets varaktighet

Näringsförbud kan meddelas för minst tre och högst fem år.

8 §

Tiden för anhängiggörande

Talan om näringsförbud skall väckas inom fem år från det sista åsidosättande eller den sista brottsliga gärning som legat till grund för yrkandet på näringsförbud.

9 §

Förbudets ikraftträdande

— — — — —
Ett beslut om näringsförbud skall iakttas trots att ändring har sökts, om inte en högre domstol på yrkande av svaranden bestämmer att beslutet inte skall iakttas i sin helhet eller till någon viss del. Svarandens yrkande skall utan dröjsmål sändas till fullföljdsdomstolen, som omedelbart skall ta upp yrkandet till prövning.

10 §

Omständigheter som skall anges i beslutet

I ett beslut om näringsförbud skall anges innehållet i förbudet, den dag då förbudet träder i kraft och den dag det upphör att gälla samt de påföljder som enligt 16 och 17 §§ stadgas för brott mot förbudet. I beslutet skall även nämnas vilka skyldigheter den som dömts till näringsförbud har enligt 21 a §.

11 §

Tillfälligt näringsförbud

Om en i 2 § avsedd person är misstänkt eller åtalad för brott som begåtts vid drivan-
de av rörelse och det kan anses sannolikt att näringsförbud kommer att meddelas, kan domstolen på yrkande av åklagaren meddela honom tillfälligt näringsförbud, om det är nödvändigt för förhindrande av rörelse som skall anses skadlig.

Tillfälligt näringsförbud kan meddelas för högst sex månader åt gången. Om åtal för ett förfarande som legat till grund för tillfälligt näringsförbud inte har väckts inom ett år från det tillfälligt förbud meddelades, förfaller förbudet.

På tillfälligt näringsförbud skall i övrigt tillämpas vad som i 4, 9, 10 och 15 §§, 19 § 3 mom. samt 21 och 21 a §§ stadgas om näringsförbud. I ett beslut om tillfälligt näringsförbud skall nämnas när förbudet enligt 2 mom. förfaller.

I ett beslut om tillfälligt näringsförbud får ändring inte sökas genom besvär. Över beslutet får dock klagan anföras utan tidsbegränsning.

18 §

Behörig domstol

Mål som rör meddelande av näringsförbud prövas av den domstol som är behörig i ett åtalsärende angående brott som ligger till grund för yrkandet eller i vars domkrets rörelsen har drivits.

— — — — —
En ansökan om upphävande av näringsför-

bud prövas av den allmänna underrätt som i egenskap av första rättsinstans har avgjort frågan om meddelande av näringsförbud. Ett mål som gäller brott mot näringsförbud och förlängning av näringsförbud prövas av en i detta moment avsedd domstol eller av den domstol som annars är behörig att handlägga åtal i saken.

19 §

Behandlingen av mål

Vid behandling av mål som rör meddelande av näringsförbud eller förlängning av tiden för förbud skall i tillämpliga delar iaktas vad som gäller i fråga om handläggning av brottmål som drivs av allmänna åklagaren. Målet kan prövas och avgöras trots svarandens frånvaro. Om svarandens skyldighet att ersätta staten för rättegångskostnaderna till följd av sakens behandling gäller i tillämpliga delar vad som stadgas om svarande i brottmål.

19 a §

Undersökning av näringsförbudsärenden

Är en person som avses i 2 § misstänkt för ett brott som begåtts vid bedrivande av rörelse och som inte kan anses ringa, skall vid förundersökningen även utredas om det finns förutsättningar för näringsförbud. Polisen skall dessutom på begäran av åklagaren förrätta undersökning i ett ärende som gäller meddelande eller förlängning av näringsförbud.

21 §

Register

Rättsregistercentralen för register över näringsförbud.

21 a §

Tillsyn över att näringsförbud efterlevs

Tillsyn över att näringsförbud efterlevs utövas av polisen. Angående tillsynen gäller vad som i polislagen (493/95) stadgas om polisundersökning. Ställningen för den som meddelats näringsförbud bestäms i enlighet med 38 § 2 mom. polislagen.

När ett näringsförbud har trätt i kraft skall polisen upprätta en redogörelse för hurdan rörelse den som meddelats näringsförbud har drivit innan förbudet meddelades och vilka åtgärder denne har vidtagit med anledning av förbudet. Den som meddelats näringsförbud är skyldig att lämna de upplysningar som behövs för redogörelsen. Han skall under förbudets giltighetstid på uppmaning av polisen lämna en redogörelse för sin utkomst och uppgift om sin arbetsplats.

Denna lag träder i kraft den 199 .

Denna lags stadganden om meddelande av näringsförbud tillämpas, också om endast ett åsidosättande eller ett i 3 § avsett brott som ligger till grund för yrkandet har skett sedan denna lag trätt i kraft.

Ett yrkande att näringsförbud skall meddelas enligt de tidigare stadgandena skall framföras inom två år från ikraftträdandet. Om ett förbud efter att denna lag trätt i kraft meddelas enligt de tidigare stadgandena, gäller i fråga om förbudets innehåll och varaktighet dock vad som stadgas i denna lags 4 och 5 §§.

Den genom denna lag upphävda 7 § skall tillämpas, om en konkurs har börjat innan denna lag träder i kraft.

2.

Lag

om upphävande av 1 § 2 mom. lagen om europeiska ekonomiska intressegrupperingar

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

1 §

Härmed upphävs 1 § 2 mom. lagen om europeiska ekonomiska intressegrupperingar (1299/94).

2 §

Denna lag träder i kraft den 199 .

3.

Lag

om ändring av 13 § lagen om polisens personregister

I enlighet med riksdagens beslut ändras 13 § 2 mom. 1 punkten i lagen den 7 april 1995 om polisens personregister (509/95) som följer:

13 §

Polisens rätt till uppgifter ur vissa register

Polisen har rätt att enligt avtal med den registeransvarige genom teknisk anslutning få

1) ur justitieförvaltningens datasystem uppgifter om brottmål som är eller har varit

föremål för åtalsprövning, utfärdade strafforder, näringsförbud, brottmål som är anhängiga vid domstol, utdömda bötesstraff och om personer som avtjänar eller har avtjänat fängelsestraff; om erhållande av uppgifter ur straffregistret stadgas dock i straffregisterlagen (770/93),

Denna lag träder i kraft den 199 .

Helsingfors den 25 oktober 1996

Republikens President

MARTTI AHTISAARI

Justitieminister *Kari Häkämies*

1.

Bilaga

Lag om ändring av lagen om näringsförbud

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen den 13 december 1985 (1059/85) om näringsförbud 7, 13 och 14 §§ samt 19 § 2 mom., av dessa lagrum 19 § 2 mom. sådant det lyder i lag av den 29 december 1988 (1263/88),
ändras 1—5 och 8 §§, 9 § 2 mom., 10 och 11 §§, 18 § 1 och 3 mom., 19 § 1 mom. och 21 § 1 mom., samt
fogas till lagen en ny 19 a och 21 a §§ som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Lagens syfte

(ny)

I syfte att förhindra att otillbörlig och skadlig rörelse drivs samt för att bevara förtroendet för näringsverksamheten kan näringsförbud meddelas enligt denna lag.

1 §

2 §

*Tillämpningsområdet för näringsförbud**Näringsförbudets personkrets*

Näringsförbud kan meddelas

Näringsförbud får under de förutsättningar som anges i 3 § meddelas

1) enskild näringsidkare som försatts i konkurs och som drivit rörelse för vilken bokföringsskyldighet stadgas i bokföringslagen (655/73),

1) en enskild näringsidkare som driver rörelse för vilken bokföringsskyldighet stadgas i bokföringslagen (655/73),

2) den som i bolag som försatts i konkurs varit personligen ansvarig bolagsman någon gång under de två år som närmast har föregått försättandet i konkurs, samt

2) en bolagsman i ett öppet bolag, en ansvarig bolagsman i ett kommanditbolag och en personmedlem i en europeisk ekonomisk intressegruppering, samt

3) den som i bolag, andelslag, förening eller stiftelse som försatts i konkurs varit styrelsemedlem eller verkställande direktör eller haft annan därmed jämförbar ställning någon gång under de två år som närmast har föregått försättandet i konkurs, och den som någon gång under denna tid faktiskt har lett samfundets eller stiftelsens verksamhet eller handhaft dess förvaltning.

3) den som är styrelsemedlem eller verkställande direktör i ett samfund eller i annan därmed jämförbar ställning samt den som faktiskt leder ett samfund eller en stiftelse eller en utländsk filial eller sköter dess förvaltning.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Tidpunkten för försättande i konkurs

Vid tillämpningen av denna lag anses försättande i konkurs ha inträffat då gäldenären lämnat in sin konkursansökan eller då han på ansökan av borgenär försatts i konkurs.

(utgåår)

3 §

Förutsättningar för näringsförbud

Näringsförbud kan meddelas den som avses i 1 §,

1) om han i den rörelse på vilken följt konkurs har förfarit grovt otillbörligt gentemot borgenärer eller däri på annat sätt grovt åsidosatt de skyldigheter som hänför sig till drivande av rörelse, eller

2) om han upprepade gånger på det sätt som avses i 1 § förekommit i samband med konkurser, och i rörelse på vilken följt konkurser har åsidosatt de skyldigheter som hänför sig till drivande av rörelse samt därigenom visat sig vara uppenbart olämplig att driva rörelse.

För förfarande i rörelse på vilken följt två eller flera konkurser meddelas endast ett förbud, om inte annat följer av 14 §.

4 §

Förbudets innehåll

Den som meddelats näringsförbud får inte
1) driva sådan rörelse för vilken bokfö-

3 §

Förutsättningarna för näringsförbud

Näringsförbud kan meddelas den som avses i 2 §,

1) om han vid drivandet av rörelse väsentligen har åsidosatt de lagstadgade skyldigheter som hänför sig till därtill, eller

2) om han vid drivandet av rörelse har gjort sig skyldig till brottsligt förfarande som inte kan anses ringa,

och hans verksamhet som helhet bedömd skall anses skadlig för borgenärer, avtalsparter, den offentliga ekonomin eller en sund och fungerande ekonomisk konkurrens.

Vid bedömning av om åsidosättandet är väsentligt enligt 1 mom. 1 punkten skall särskilt beaktas om åsidosättandet varit systematiskt, hur länge det pågått och om det upprepats samt beloppet av de skador som orsakats av åsidosättandet. Ett åsidosättande skall alltid anses väsentligt, om en person som avses i 2 § har åsidosatt bokföringsskyldigheten så att det inte utan oskäligen svårigheter är möjligt att reda ut den bokföringsskyldiges ekonomiska resultat och ställning eller affärstransaktioner som är väsentliga med tanke på den bokföringsskyldiges rörelse.

4 §

Förbudets innehåll

Den som meddelats näringsförbud får inte
1) själv eller genom mellanhänder driva

Gällande lydelse

ringsskyldighet stadgas i bokföringslagen,

2) vara personligen ansvarig bolagsman, eller

3) vara styrelsemedlem, suppleant eller verkställande direktör eller ha annan därmed jämförbar ställning i samfund eller stiftelse, faktiskt leda dess verksamhet eller handha dess förvaltning.

Förbudet gäller inte uppdrag eller verksamhet i offentligrättsligt samfund eller offentligrättslig stiftelse. Förbudet gäller inte heller uppgifter eller verksamhet i sådan ideell förening eller stiftelse som inte alls eller endast i ringa omfattning driver rörelse.

Om särskilda skäl föreligger, kan från förbud undantas viss rörelse eller rörelse av visst slag eller uppdrag eller verksamhet i visst samfund eller viss stiftelse.

5 §

Förbudets varaktighet

Näringsförbud kan meddelas för minst två och högst fem år.

7 §

Konkursförvaltares anmälningsskyldighet att lämna uppgifter

Ger de omständigheter som en konkursförvaltare fått kännedom om anledning att misstänka att någon som avses i 1 § förfarit så att näringsförbud kan meddelas honom, skall förvaltaren genast underrätta åklagaren därom samt om de omständigheter som lig-

Föreslagen lydelse

sådan rörelse för vilken bokföringsskyldighet stadgas i bokföringslagen,

2) vara *bolagsman i ett öppet bolag eller ansvarig bolagsman i ett kommanditbolag eller personmedlem i en europeisk ekonomisk intressegruppering,*

3) vara styrelsemedlem, suppleant eller verkställande direktör eller ha annan därmed jämförbar ställning i ett samfund eller en stiftelse,

4) *själv eller genom mellanhänder faktiskt leda ett samfund eller en stiftelse eller en utländsk filial eller sköta dess förvaltning,*

5) *själv eller genom mellanhänder vara stiftare av ett aktiebolag eller andelslag, eller*

6) *själv eller genom mellanhänder förvärva på ägande eller avtal grundad bestämmanderätt i ett samfund som driver rörelse.*

Förbudet gäller inte uppdrag eller verksamhet i offentligrättsliga samfund eller stiftelser vilkas huvudsakliga syfte inte är att driva rörelse. Förbudet gäller inte heller uppgifter eller verksamhet i sådana ideella föreningar eller stiftelser som inte alls eller endast i ringa omfattning driver rörelse.

Av särskilda skäl kan det bestämmas att ett förbud inte gäller viss rörelse eller rörelse av visst slag eller uppdrag eller verksamhet i visst samfund eller viss stiftelse eller förvärv av sådan bestämmanderätt i ett bolag som avses i 1 mom. 6 punkten.

5 §

Förbudets varaktighet

Näringsförbud kan meddelas för minst tre och högst fem år.

(upphävs)

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

ger till grund för hans misstanke. Förvaltare
n skall lämna åklagaren de uppgifter och
handlingar som denne begär.

8 §

Tiden för anhängiggörande

Talan om näringsförbud skall väckas inom
två år efter försättandet i konkurs.

8 §

Tiden för anhängiggörande

Talan om näringsförbud skall väckas inom
fem år från det sista åsidosättande eller den
sista brottsliga gärning som legat till grund
för yrkandet på näringsförbud.

9 §

Förbudets ikraftträdande

Beslut om näringsförbud skall iakttas trots
att ändring söks, om högre domstol inte
förordnar annat.

Ett beslut om näringsförbud skall iakttas
trots att ändring har sökts, om inte en högre
domstol på yrkande av svaranden bestämmer
att beslutet inte skall iakttas i sin helhet eller
till någon viss del. Svarandens yrkande skall
utan dröjsmål sändas till fullföljdsdomstolen,
som omedelbart skall ta upp yrkandet till
prövning.

10 §

Omständigheter som skall anges i beslutet

I beslut om näringsförbud skall anges in-
nehållet i förbudet samt såväl den dag då
förbudet träder i kraft som den dag då det
upphör att gälla.

10 §

Omständigheter som skall anges i beslutet

I ett beslut om näringsförbud skall anges
innehållet i förbudet, den dag då förbudet
träder i kraft och den dag det upphör att gäl-
la samt de påföljder som enligt 16 och 17
§§ stadgas för brott mot förbudet. I beslutet
skall även nämnas vilka skyldigheter den
som dömts till näringsförbud har enligt 21 a
§.

11 §

Tillfälligt näringsförbud

Om ett mål som rör meddelande av nä-
ringsförbud inte kan avgöras genast på
grund av att konkursbeslutet inte har vunnit

11 §

Tillfälligt näringsförbud

Om en i 2 § avsedd person är misstänkt
eller åtalad för brott som begåtts vid drivan-
de av rörelse och det kan anses sannolikt att

Gällande lydelse

laga kraft, eller om handläggningen av målet av någon annan orsak uppskjuts, kan domstolen på yrkande av åklagaren, då särskilda skäl föreligger, meddela svaranden näringsförbud tills målet avgörs slutligt (tillfälligt näringsförbud). Tillfälligt näringsförbud kan meddelas för högst tre månader åt gången.

I fråga om tillfälligt näringsförbud skall i övrigt tillämpas vad som i 4 §, 9 § 1 mom., 10 och 15 §§, 19 § 3 mom. samt 21 § stadgas om näringsförbud.

Ändring får inte sökas i beslut om tillfälligt näringsförbud.

13 §

Ny prövning av mål

Domstolen kan utan hinder av tidigare beslut ta upp mål om meddelande av näringsförbud till ny prövning, om det sedan målet har avgjorts uppdagas ny omständighet som sannolikt skulle ha lett till att yrkandet på förbud inte hade förkastats eller att förbudet hade meddelats för en avsevärt längre tid. Sådan prövning får ske endast på yrkande av åklagaren vilket denne framställt inom den tid som stadgas i 8 §. Om förbudet härvid meddelas för längre tid än förut, skall såsom avdrag beaktas den tid under vilken det tidigare förbudet har varit gällande och vad som då detta meddelades har beaktats med stöd av 12 §.

14 §

Nytt näringsförbud

Har någon, sedan näringsförbud meddelats honom, på det sätt som avses i 1 § förekommit i samband med en eller flera konkurser, meddelas särskilt näringsförbud, om förut-sättningarna enligt 3 § 1 mom. föreligger på

Föreslagen lydelse

näringsförbud kommer att meddelas, kan domstolen på yrkande av åklagaren meddela honom tillfälligt näringsförbud, om det är nödvändigt för förhindrande av rörelse som skall anses skadlig.

Tillfälligt näringsförbud kan meddelas för högst sex månader åt gången. Om åtal för ett förfarande som legat till grund för tillfälligt näringsförbud inte har väckts inom ett år från det tillfälligt förbud meddelades, förfaller förbudet.

På tillfälligt näringsförbud skall i övrigt tillämpas vad som i 4, 9, 10 och 15 §§, 19 § 3 mom. samt 21 och 21 a §§ stadgas om näringsförbud. I ett beslut om tillfälligt näringsförbud skall nämnas när förbudet enligt 2 mom. förfaller.

I ett beslut om tillfälligt näringsförbud får ändring inte sökas genom besvär. Över beslutet får dock klagan anföras utan tidsbegränsning.

(upphävs)

(upphävs)

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

grund av hans förfarande i rörelse på vilken följt denne eller dessa konkurser och meddelande av sådant förbud är befogat.

18 §

Behörig domstol

Mål som rör meddelande av näringsförbud prövas av den allmänna underrätt där konkurs är eller har varit anhängig.

18 §

Behörig domstol

Mål som rör meddelande av näringsförbud prövas av den domstol som är behörig i ett åtalsärende angående brott som ligger till grund för yrkandet eller i vars domkrets rörelsen har drivits.

Ansökan om upphävande av näringsförbud, åtal för brott mot näringsförbud och yrkande om förlängning av tiden för förbud prövas av den allmänna underrätt som i första instans har avgjort det mål som rör meddelande av näringsförbud.

En ansökan om upphävande av näringsförbud prövas av den allmänna underrätt som i egenskap av första rättsinstans har avgjort frågan om meddelande av näringsförbud. Ett mål som gäller brott mot näringsförbud och förlängning av näringsförbud prövas av en i detta moment avsedd domstol eller av den domstol som annars är behörig att handlägga åtal i saken.

19 §

Behandling av mål

Vid behandling av mål som rör meddelande av näringsförbud eller förlängning av tiden för förbud skall i tillämpliga delar iaktas vad som gäller i fråga om handläggning av brottmål, då för brottet inte stadgas annat straff än böter.

Polisen skall på begäran av åklagaren företa undersökning i ärenden som gäller meddelande av näringsförbud eller förlängning av tiden för förbud. För sådan undersökning gäller i tillämpliga delar vad som stadgas om förundersökning i brottmål. Om det med fog kan misstänkas att det finns förutsättningar för meddelande eller förlängning av näringsförbud, får vid undersökningen bevismaterialet tas i beslag och husrannsakan företas för att eftersöka dylikt material, även om det inte finns skäl att anta att brott har

19 §

Behandlingen av mål

Vid behandling av mål som rör meddelande av näringsförbud eller förlängning av tiden för förbud skall i tillämpliga delar iaktas vad som gäller i fråga om handläggning av brottmål som drivs av allmänna åklagaren. Målet kan prövas och avgöras trots svarandes frånvaro. Om svarandens skyldighet att ersätta staten för rättegångskostnaderna till följd av sakens behandling gäller i tillämpliga delar vad som stadgas om svarande i brottmål.

(upphävs, se 19 a §)

Gällande lydelse

begåtts i den sak som undersöks. Vid husrannsakan samt kroppsvisitation och kroppsbesiktning och vid beslag skall iakttas tvångsmedelslagen (450/87).

(se 19 § 2 mom.)

21 §

Register

Justitieministeriet för register över näringsförbud.

Föreslagen lydelse

19 a §

Undersökning av näringsförbudsärenden

Är en person som avses i 2 § misstänkt för ett brott som begåtts vid bedrivande av rörelse och som inte kan anses ringa, skall vid förundersökningen även undersökas om det finns förutsättningar för näringsförbud. Polisen skall dessutom på begäran av åklagaren förrätta undersökning i ett ärende som gäller meddelande eller förlängning av näringsförbud.

21 §

Register

Rättsregistercentralen för register över näringsförbud.

21 a §

Tillsyn över att näringsförbud efterlevs

Tillsyn över att näringsförbud efterlevs utövas av polisen. Angående tillsynen gäller vad som i polislagen (493/95) stadgas om polisundersökning. Ställningen för den som meddelats näringsförbud bestäms i enlighet med 38 § 2 mom. polislagen.

När ett näringsförbud har trätt i kraft skall polisen upprätta en redogörelse för hurdan rörelse den som meddelats näringsförbud har drivit innan förbudet meddelades och vilka åtgärder denne har vidtagit med anledning av förbudet. Den som meddelats näringsförbud är skyldig att lämna de upplysningar som behövs för redogörelsen. Han skall under förbudets giltighetstid på uppmaning av polisen lämna en redogörelse för sin utkomst och uppgift om sin arbetsplats.

Denna lag träder i kraft den 199 .

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

Denna lags stadganden om meddelande av näringsförbud tillämpas, också om endast ett åsidosättande eller ett i 3 § avsett brott och som ligger till grund för yrkandet har skett sedan denna lag trätt i kraft.

Ett yrkande att näringsförbud skall meddelas enligt de tidigare stadgandena skall framföras inom två år från ikraftträdandet. Om ett förbud efter att denna lag trätt i kraft meddelas enligt de tidigare stadgandena, gäller i fråga om förbudets innehåll och varaktighet dock vad som stadgas i denna lags 4 och 5 §§.

Den genom denna lag upphävda 7 § skall tillämpas, om en konkurs har börjat innan denna lag träder i kraft.

3.

Lag**om ändring av 13 § lagen om polisens personregister**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 13 § 2 mom. 1 punkten lagen den 7 april 1995 om polisens personregister (509/95)
 som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

13 §

Polisens rätt till uppgifter ur vissa register

Polisen har rätt att enligt avtal med den registeransvarige genom teknisk anslutning få

1) ur justitieförvaltningens datasystem uppgifter om brottmål som är eller har varit föremål för åtalsprövning, utfärdade strafforder, brottmål som är anhängiga vid domstol, utdömda bötesstraff och om personer som avtjänar eller har avtjänat fängelsestraff; om erhållande av uppgifter ur straffregistret stadgas dock i straffregisterlagen (770/93),

Polisen har rätt att enligt avtal med den registeransvarige genom teknisk anslutning få

1) ur justitieförvaltningens datasystem uppgifter om brottmål som är eller har varit föremål för åtalsprövning, utfärdade strafforder, *näringsförbud*, brottmål som är anhängiga vid domstol, utdömda bötesstraff och om personer som avtjänar eller har avtjänat fängelsestraff; om erhållande av uppgifter ur straffregistret stadgas dock i straffregisterlagen (770/93),

Denna lag träder i kraft den

199 .

